

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS DIDAKTIKOS KATEDRA

Specialiojo ugdymo koordinavimo magistrantūros studijų programa

Audronė Mališkienė

**DARBŲ PROGRAMOS KETVIRTOS KLASĖS SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI
POREIKIŲ MOKINIAMS PLĖTOTĖ**

Magistro darbas

2009

Magistro darbo santrauka

Darbe atlikta teorinė žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių psichosocialinės raidos, veiklos ypatumų, veiklos priemonių – žaislų bei elektronikos ugdymo svarbos ir turinio parinkimo ypatumų analizė.

Iškelta hipotezė, kad mokinių gebėjimas saugiai eksploatuoti jų aplinkoje sutinkamus elektroninius prietaisus bei prietaisus su elektronikos elementais sudaro optimalias prielaidas vaikų psichosocialinei raidai, o dažniausiai vaikų aplinkoje sutinkami elektroniniai daiktai yra žaislai bei buitiniai prietaisai.

Anketinės apklausos metodu buvo atliktas tyrimas, kurio tikslas - ištirti ko ir kaip pedagogai moko ketvirtų lavinamųjų klasių mokinius ugdydami jų elektronikos pradmenų gebėjimus. Parengtos darbų programos plėtotei rekomendacinės elektronikos pradmenų ugdymo temos, praveistas eksperimentinis mokymas, įvertinti mokinių gebėjimai tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus iki eksperimentinio mokymo ir po jo.

Tyrimė dalyvavo 30 specialiosios mokyklos žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių technologijų mokytojų ir 50 ketvirtų lavinamųjų klasių mokinių.

Empirinėje dalyje nagrinėjamas mokytojų suvokimas apie lavinamųjų klasių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus, nustatomi trys mokinių gebėjimų lygiai: gebančių naudoti elektronikos prietaisus savarankiškai, gebančių naudoti su pagalba ir negebančių naudoti. Nustatomi gebėjimų skirtumai tarp berniukų ir mergaičių.

Svarbiausios empirinio tyrimo išvados:

1. Pedagogai nurodo ugdantys mokinių elektronikos pradmenis ir skiriantys šių gebėjimų formavimui atskiras pamokas, tačiau jų rengiamų individualių programų analizė atskleidė, kad su elektronikos prietaisais mokinius pedagogai supažindina tik iškilus konkrečiai situacijai.
2. Atliktas eksperimentinis mokymas ir parengtos rekomendacinės elektronikos pradmenų ugdymo temos leidžia daryti išvadą, kad mokinių gebėjimas tinkamai eksploatuoti prietaisus sudaro optimalias prielaidas jų psichosocialinei raidai.

Esminiai žodžiai; elektronika, elektronikos pradmenys, individuali programa, vidutinio ir žybaus protinio atsilikimo mokiniai.

Turinys

Magistro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. ELEKTRONIKOS PRADMENŲ UGDYMAS ŽEMESNIOSIOSE LAVINAMOSIOSE KLASĖSE	9
1.1. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų psichosocialinė raida.....	9
1. 2. Žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių pagrindinės veiklos formos.....	13
1.2.1. Žaidimų rūšys.....	16
1.2.2. Žaislų rūšys.....	18
1.2.3. Pedagoginiai reikalavimai vaikų žaislams.....	20
1.3. Gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymo turinys 4 – oje lavinamojoje klasėje.....	21
2 skyrius. 4-Ų LAVINAMŲJŲ KLASIŲ MOKINIŲ GEBĖJIMAS NAUDOTIS ELEKTRONIKOS PRIETAISAIŠ	25
2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai.....	25
2.2. Tyrimo metodika.....	26
2.3. Respondentai.....	27
2.4. Tyrimo rezultatai.....	28
2. 4. 1. Gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus mokymas 4 –oje lavinamojoje klasėje.....	28
2.4. 2.. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių individualių ugdymo programų analizė.....	31
2. 4. 3. Ketvirtos lavinamosios klasės mokinių gebėjimas eksploatuoti elektronikos prietaisus.....	32
2. 4. 4. Ketvirtos lavinamosios klasės mokinių gebėjimas naudotis elektroniniais prietaisais po elektronikos pradmenų rekomendacinių temų įgyvendinimo.....	38
Išvados	43
Literatūra	44
Summary	47
Priedai	48

Ivadas

Tyrimo mokslinis ir praktinis aktualumas. Vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymo būtinumą Lietuvoje įteisina švietimo (1991) ir specialiojo ugdymo (1998) įstatymai. Pradėjus juos ugdyti išskilo būtinybė kurti ugdymo programas.

1996 metais Švietimo ir mokslo ministerija patvirtino pirmas lietuviškas programas vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams (tarp jų ir darbų) III – IV klasei, o 1998 metais V – X klasei. Šiose programose numatytos pagrindinės šių vaikų ugdymo kryptys (popieriaus darbai, kulinarijos pradmenys, tekstilės, medžio darbai), rekomenduojamos temos ir užduotys. Tačiau jose nėra temų, supažindinančių mokinius su elektronika.

2005 – 2007 metų bendruosiuose ugdymo planuose (65.2 punktą), nurodomos tokios rekomenduojamos sritys, su kuriomis turi būti supažindinami lavinamųjų klasių mokiniai: žemės ūkio, medžio, metalo, tinkavimo, dažymo, namų aplinkos tvarkymo ir remonto, siuvimo, mezgimo, elektrotechnikos, valgio gaminimo darbai. Kaip matome iš šių planų analizės, elektrotechnikos ugdymo turinys yra rekomendacinio pobūdžio, o su kokiomis konkrečiomis elektronikos priemonėmis ar prietaisais reikia supažindinti lavinamųjų klasių mokinius ir kurioje klasėje tai reikia pradėti daryti privalu spręsti patiems mokytojams atsižvelgiant į konkretaus mokinio ugdymo situaciją ir perspektyvas.

Visuomenė sparčiai modernėja, todėl ši modernizacija skatina keisti mokinių, patiriančių vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius ugdymo turinį: išskilo būtinybė supažindinti juos su naujomis technologijomis, mokytis naudotis paprasčiausiomis bei reikalingiausiomis elektroninėmis priemonėmis. Nors vis dar vyrauja nuomonė, kad vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniai negeba įgyti gebėjimo perprasti ir saugiai eksploatuoti elektroninius prietaisus, tačiau vis dažniau pripažįstama, kad tokį gebėjimą jiems formuoti būtina. Todėl praktikoje susiduriama su dar viena problema: su kokiomis elektroninėmis priemonėmis ir prietaisais būtina mokinius supažindinti ir mokytis naudotis, kad būtų sudarytos optimalios prielaidos jų adaptacijai visuomenėje.

Kaip nurodo Grincevičienė (2001) „tyrimo duomenys rodo Lietuvos visuomenės požiūrį į neįgalų vaiką bei atskleidžia, kad dar nepakankamai sudarytos palankios sąlygos kiekvieno vaiko socialinei raidai“ (p. 6). Prie tokių nepalankių sąlygų galėtume priskirti ir pernelyg mažą dėmesį protiškai atsilikusių vaikų supažindinimui su elektronika. Panašiai teigia ir Grigonis (1997): pasak jo, protinės negalės vaikams kyla daug įvairių sunkumų, tačiau tikslingai lavinami jie gali daug ko išmokti. Šis autorius taip pat pabrėžia, kad reikia atidžiai parinkti ugdymo turinį vidutinius ir

didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams, nes pirmiausia nuo turinio priklauso šių vaikų galimybė funkcionuoti visuomenėje.

Apie ugdymo turinio keitimą kalba ir Kyburienė (1997): ji nurodo, kad su laiku mokymo turinys kito ir turi kisti, tačiau turi atsirasti žmonių, kurie sugebėtų jį laiku pritaikyti mokiniams atsižvelgdami į jų poreikius.

Astapovičienė, Liaudanskienė ir Viliūnienė (2003) teigia, kad supažindinimas su elektronika ne tik padeda formuoti savarankiško gyvenimo įgūdžius, bet ir natūraliai praplečia proto negalios vaiko gyvenimo pažinimo ribas, skatina pažinti ne tik save, bet ir aplinką, tuo pačiu užtikrindamas asmenybės raidą. Elektronikos eksploatavimo gebėjimų ugdymo tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam proto negalios vaikui pagal galimybes įgyti žinių ir įgūdžių, leidžiančių kuo funkcionaliau ir estetiškiau tvarkyti savo buitį ir būti kuo mažiau priklausomiems nuo aplinkinių. Panašiai tvirtina ir Grinevičienė (2004): pasak šios autorės, pirmiausia vaikai susiduria su elektroniniais žaislais, todėl su jais vaikai ir turi būti supažindinami pirmiausia. Tai ne tik užtikrintų jų saugumą, bet ir atitiktų galimybes renkantis pagrindinę jų amžiui būdingą veiklą – žaidimą.

Raškevičiūtės teigimu (2004), renkantis su kokiais elektroniniais prietaisais supažindinti mokinius pirmiausia reikia atsižvelgti į tai, su kokiais daiktais vaikai susiduria dažniausiai. Pasak šios autorės „svarbu aplinkos sutvarkymas – ji turi būti funkcionali, suprantama ir aiški proto negalę turintiems vaikams.“ (Raškevičiūtė, 2004, p. 12). Protiškai atsilikusiems vaikams sunku suvokti ar organizuoti veiksmų ar įvykių seką, numatyti pasekmes, todėl elektronikos ugdymo turinį reikia atrinkti ypač atidžiai: svarbu numatyti, su kokiais elektroniniais prietaisais gyvenime vaikui gali tekti susidurti ir mokytis jais naudotis įvairiose panašiose situacijose (pavyzdžiui, jei vaikas išmoka įjungti ir išjungti televizorių klasėje, tai nereiškia, kad jis tą mokės padaryti ir namie).

Pasak Geigalienės (2006) supažindinant mokinius su elektronikos prietaisais iškyla ne tik ugdymo turinio parinkimo problema, bet ir datų, iki kada turi išmokti numatymo. Ši autorė pataria į ugdymo turinį įtraukti tai, ko reikia mokiniui, o ne mokytojui. O štai Raškevičiūtė (2004) siūlo kiekvienai pasirinktai temai sukurti kokybės rodiklius, pagal kuriuos bus geriau įvertinamas bendras rezultatas, tai yra gebėjimas perprasti ir eksploatuoti elektronikos prietaisus.

Bendrosiose programose (2003, p. 591) teigiama: „susikūrė informacinė visuomenė, globalizacijos procesai, mokslo pasiekimai. Technologijų raidą skatina mokslo atradimai, jų taikymas, išradyba.“ Jose nurodoma, kad pirmiausia mokiniai turi būti supažindinami su žaislais

bei tais elektroniniais buitinais prietaisais, su kuriais vaikai susiduria kiekvieną dieną (tokiems prietaisams priskiriama viryklė bei automatinė skalbimo mašina).

Tyrimo problema. Kokias prielaidas žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių psichosocialinei raidai sudaro gebėjimas saugiai eksploatuoti elektronikos prietaisus? Kokie elektroniniai daiktai bei prietaisai dažniausiai sutinkami vaikų aplinkoje ir kaip jie įtakoja pagrindinę vaikų veiklą – žaidimą? Kiek elektroniniai prietaisai ir prietaisai su elektronikos elementais, su kuriais supažindina mokytojai, atitinka realius mokinių poreikius?

Tyrimo objektas. Elektronikos pradmenų mokymo turinys.

Tyrimo dalykas. 4 lavinamosios klasės mokinių gebėjimas saugiai eksploatuoti elektronikos prietaisus ir prietaisus su elektronikos elementais.

Tyrimo tikslas. Remiantis bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiomis programomis bei pedagogų anketinės apklausos duomenimis pasiūlyti elektronikos pradmenų ugdymo temas darbų programos plėtotei ketvirtos klasės vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams.

Tyrimo hipotezės:

- Tikėtina, kad mokinių gebėjimas saugiai eksploatuoti jų aplinkoje sutinkamus elektroninius prietaisus bei prietaisus su elektronikos elementais sudaro optimalias prielaidas vaikų psichosocialinei raidai: vaikai aktyviau siekia pažinti aplinką bei geriau joje orientuojasi, adekvačiau bendrauja tarpusavyje.
- Tikėtina, kad dažniausiai vaikų aplinkoje sutinkami elektroniniai daiktai yra žaislai bei buitiniai prietaisai, o gebėjimas saugiai juos eksploatuoti kelia vaikų motyvaciją žaisti socialinius vaidmeninius žaidimus.
- Tikėtina, kad elektroniniai prietaisai, su kuriais mokytojai supažindina mokinius, atitinka jų poreikius, norus ir interesus bei sudaro prielaidas adekvačiai komunikacijai su socialine aplinka.

Tyrimo uždaviniai:

1. Atskleisti elektronikos prietaisų eksploatavimo reikšmę specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių psichosocialinei raidai bei elektronikos pradmenų ugdymo turinį remiantis mokslinės literatūros analize.
2. Nustatyti kokį turinį pedagogai įdeda į mokinių elektronikos pradmenų ugdymą.
3. Ištirti realų mokinių gebėjimų tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus lygį ir jų poreikį.
4. Parengti rekomendacines elektronikos pradmenų ugdymo temas darbų programos plėtotei ketvirtos klasės vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams.

5. Įvertinti pasiūlytų elektronikos pradmenų ugdymo temų veiksmingumą, vertinant mokinių įgūdžius prieš ir po temų mokymo.
6. Apdoroti duomenis (kokybiniu ir kiekybiniu metodais).
7. Parengti išvadas ir rekomendacijas ugdymo procesui tobulinti.

Tyrimo metodai.

1. Duomenų rinkimo metodai:

√ Teorinė analizė: pedagoginės, psichologinės bei tyrimų metodologinės literatūros studijavimas technologijos ir saugos didaktikos bei tyrimo organizavimo aspektais. Teorinės analizės pagrindu suformuluotos tyrimo hipotezės ir apibrėžti uždaviniai.

√ Apklausiant specialiuosius pedagogus, dirbančius specialiojoje mokykloje su vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančiais mokiniais naudojama pusiau standartizuota apklausa raštu.

√ Siekiant nustatyti, kokį turinį pedagogai įdeda į lavinamųjų klasių mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo ugdymą analizuojamos ketvirtos lavinamosios klasės mokinių individualios ugdymo programos.

√ Siekiant išsiaiškinti pasiūlytų elektronikos pradmenų ugdymo temų veiksmingumą taikomas kokybinis eksperimentas (veiklos tyrimas).

2. Duomenų apdorojimo metodai:

√ Tyrimo duomenims apdoroti naudojami statistiniai metodai: aprašomoji statistika, grafiniai duomenų vaizdavimo metodai

Tyrimo imtis.

Kauno I-osios, Kazlų Rūdos, Klaipėdos I-osios, Klaipėdos II-osios, Tauragės r. Skaudvilės, Vilniaus I-osios, Vilniaus Atgajos, Vilniaus Šilo, Mažeikių specialiųjų mokyklų, Marijampolės darželio-mokyklos „Žiburėlis“, Kretingos r. Salantų, Plungės, Panevėžio, Smalininkų specialiųjų mokyklų 50 4 -ų lavinamųjų klasių mokinių ir 30 ketvirtų lavinamųjų klasių mokinių technologijų mokytojų;

Tyrimo laikas

Tyrimas organizuojamas etapais:

1. Pedagoginės, psichologinės bei tyrimų metodologinės literatūros studijavimas, elektronikos pradmenų mokymo turinio ir metodikos analizė, anketų mokytojams parengimas (nuo 2006 09 iki 2007 04).

2. Anketų mokytojams pateikimas, gautų duomenų analizė ir apdorojimas, elektronikos pradmenų ugdymo rekomendacinių temų darbų programos plėtotei ketvirtos klasės vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokiniams parengimas (nuo 2007 05 iki 2007 08).
3. Elektronikos pradmenų ugdymo rekomendacinių temų įgyvendinimas (kokybinis eksperimentas), pasiūlytų temų veiksmingumo analizė, išvadų ir rekomendacijų ugdymo procesui gerinti rengimas (nuo 2007 09 iki 2008 05)

Darbo struktūra. Ši magistro darbą sudaro: santrauka lietuvių kalba, įvadas, 2 skyriai, išvados, naudotos literatūros sąrašas (51 šaltinis), santrauka (reziumė) anglų kalba, priedai (12 priedų). Tyrimo duomenis iliustruoja 2 lentelės ir 9 paveikslai. Prieduose pateikiama tyrimo metodikos bei duomenų apdorojimo aprašymas. Darbo apimtis - 47 lapai.

Pagrindinės sąvokos

Elektronika – mokslo ir technikos sritis, tirianti elektroninių ir puslaidininkinių prietaisų įvairiuose įtaisuose (schemose) teoriją ir panaudojimo metodus. (Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius, p.2)

Eksplotacija – daiktų, gaminių bei kitos įrangos naudojimas, naudojimo būdai. (Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius, p.1)

Programa – dokumentas, kuriame yra nustatyti tikslai, uždaviniai, vertinimo kriterijai ir priemonės programai įgyvendinti bei laukiamas jos poveikis visuomenei. (Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius, p.3)

Individuali ugdymo programa - iš esmės pakeista bendrojo ugdymo programa, pagal kurią ugdomi sutrikusio intelekto vaikai. (Ališauskas, 1997)

Specialiųjų poreikių mokinys – mokiny, kurio galimybės mokytis ir dalyvauti visuomenės gyvenime yra ribotos dėl įgimtų ar įgytų sutrikimų. (Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius, p. 4)

Ugdymo turinys – integruota žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų sistema. (Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius, p.5)

1 skyrius. ELEKTRONIKOS PRADMENŲ UGDYMAS ŽEMESNIOSE LAVINAMOSIOSE KLASĖSE

1.1. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų psichosocialinė raida

Kalbant apie protiškai atsilikusių vaikų psichosocialinę raidą, kaip nurodo Hallahan bei Kauffman (2003), reikia atsižvelgti į tai, kad „atskiram vaikui visos šios ypatybės gali būti nebūdingos, nes kiekvienas protiškai atsilikęs vaikas yra unikalus, o jo elgesys labai įvairus“ (Hallahan, Kauffman, 2003, p. 136). Šių vaikų psichosocialinės raidos pažinimas svarbus edukaciniu požiūriu: tik gerai pažindamas vaiką, žinodamas jo vystymosi ypatumus bei jam kylančius poreikius pedagogas sugebės parinkti tinkamą ugdymo turinį bei numatyti skiriamos specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo lygį.

Analizuodami mokslinę literatūrą pastebime, kad dauguma autorių išskiria du pagrindinius bruožus, į kuriuos reikia atsižvelgti kalbant apie vaikus, patiriančius vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius:

1. Socialinių įgūdžių stoka;
2. Mąstymo nepilnavertiškumas.

Šių požymių pateikimo eiliškumas priklauso nuo autorių: Daulenskienė (2003), Gevorgianienė (1998), Elijošienė (2003) nurodo, kad nevysiškai susiformavusios kognityvinės funkcijos, visų pirma – mąstymas yra pagrindinis protinio atsilikimo požymis, o jų socializacijos problemas šios autorės priskiria antriniams požymiams. Hallahan, Kauffman (2003), Vitkauskaitė (1997, 2001, 2004) priešingai - kaip pirminį požymį skiria socialinių įgūdžių stokos problemas, o mąstymo nepilnavertiškumas šių autorių teigimu tėra tik prielaida socialinių įgūdžių adaptacijos stokai.

Kiti autoriai (Konopliastaja, 1991; Myers, 2000; Žukauskiene, 2007), tvirtina, kad protiškai atsilikusiems vaikams, kaip ir normalios raidos, būdingi tie patys raidos etapai, skiriasi tik jų laikas. Remdamiesi šiais autoriais galime teigti, kad vaikų, patiriančių vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius mąstymo operacijų raida taip pat vėluoja. Kaip nurodo Myers (2000) bei Žukauskienė (2007), protiškai atsiliekantiems maždaug nuo septynių iki vienuolikos metų yra būdinga konkrečių operacijų stadija. Šio amžiaus vaikai mąsto apie konkrečius įvykius, suvokia tik realius, šalia esančius daiktus bei situacijas. Kvieskienės (1996) teigimu, vaikai pirmiausia mokosi iš patirties ir jiems sunku suprasti dalykus, kurie įvyks ateityje. Pasaulis jiems atrodo toks, kokį jie nori matyti patys, o ne toks, koks yra iš tikrųjų.

„Dešimties – dvylikos metų vaikams patinka faktai. Jie nori sužinoti, kaip, kas ir kodėl veikia“ – teigia Myers (Myers, 2000, p. 85). Panašiai nurodo ir Hallahan bei Kauffman (2003), pasak kurių protiškai atsiliekantys vaikai geriau įsimena tuos įvykius, kuriuose patys aktyviai dalyvavo. Remdamiesi šiais autoriais galime teigti, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems vaikams būdingas praktinis intelektas, kurį Hallahan bei Kauffman apibrėžia kaip „gebėjimą išlaikyti save ir veikti kaip savarankiškam asmeniui, užsiimant įprasta kasdienio gyvenimo veikla“ (Hallahan, Kauffman 2003, p.122). Pedagogai, parinkdami vaikų ugdymo turinį ar metodus ir turi atsižvelgti į šį intelektą: praktinis intelektas rodo, kad vaikai gerai įsimena tik jiems aktualius ir gerai suprantamus reiškinius, o taip pat ugdymo turinys turi būti prieinamas naudoti ir patikrinti praktiškai. Protiškai atsiliekančių vaikų praktinio intelekto ugdymas sudaro optimalias sąlygas vaikų fizinei bei socialinei raidai plėtoti, o tai pasak Hallahan bei Kauffman (2003) savo ruožtu sudaro tinkamas prielaidas vaikams įgyti gebėjimą funkcionuoti visuomenėje. Panašiai nurodo ir Kučinskas bei Kučinskienė (2000), pasak kurių šie vaikai neturi net minimalių įgūdžių ir mokėjimų, reikalingų technologiškai progresuojančioje, nuolat elektronizuojamoje visuomenėje. Todėl būtina sudaryti palankias sąlygas šių vaikų socialinių įgūdžių plėtotei, mokyti juos saugiai naudotis šalia esančiais daiktais bei prietaisais, nes sutrikusio intelekto vaikai neadekvačiai vertina savo turimus įgūdžius – dažniausiai pervertina savo galimybes (Kučinskas, Kučinskienė, 2000; Gailienė, Bulotaitė, Sturlienė, 1996).

Kalbant apie vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių vaikų psichosocialinę raidą, be mąstymo vystymosi ypatumų, daugelis autorių aprašo ir savireguliacijos raidos ypatumus. Kaip nurodo Gevorgianienė (1998), vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto asmenys yra laikomi „išoriškai kontroliuojamais“: pažymimas iniciatyvos trūkumas, negebėjimas planuoti, reguliuoti savo veiksmų, priklausymas nuo tiesiogio aplinkos poveikio. Akcentuojama, kad savo veiksmuose šie asmenys vadovaujasi artimais motyvais. Panašiai teigia ir Elijošienė (2003), tačiau pasak jos reikia laikytis nuostatos, kad ugdymo procese privalu remtis sveikais asmenybės pradais, gerai išmanyti jos problemas ir jų sprendimo būdus. Tik tuomet bus galima tikėtis teigiamo sutrikusio intelekto vaikų raidos poslinkio. Tiek Gevorgianienė (1998), tiek Elijošienė (2003), kalbėdamos apie šių vaikų psichosocialinę raidą į pirmą vietą kelia neigiamus raidos aspektus. Elijošienės (2003) teigimu, „jokia prasminga veikla, net žaidybinė, jiems nepasiekiamo“ (Elijošienė, 2003, p. 49). Ta pati autorė nurodo, kad vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai be specialaus mokymo nemoka kontroliuoti savo elgesio naudodamiesi įvairiais daiktais ir tvirtina, kad žaislus bei kitus daiktus vaikai bepramiškai mėto, kandžioja,

kartais įnirtingai daužo, drasko. Jų veiksmai dažniausiai instinktyvūs arba automatiški, būdingi stereotipiniai judesiai. Kartais jie gali turėti kokių nors ryškių polinkių, pavyzdžiui, staiga nurimsta, pasigirdus muzikai. Prie savireguliacijos įgūdžių stokos Elijošienė (2003) priskiria ir emocinės sferos netobulumą: ji nurodo, kad vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių emocijos labai elementarios, dažniausiai susijusios su organinių poreikių patenkinimu. Šie vaikai ne tik negeba adekvačiai bendrauti tarpusavyje, bet ir konstruktyviai naudotis jų aplinkoje esančiais daiktais: kai kurie iš jų atiminėja žaislus iš draugų, juos muša, yra žiaurūs.

Be atskirų pažintinių procesų apibūdinimų, literatūroje sutinkame bandymų šiuos vaikus klasifikuoti pagal psichinio vystymosi ypatumus, būdingus charakterio bruožus. Viena iš pateiktų klasifikacijų („Vaikų vystymosi sutrikimai“ 1978) yra susijusi su vaikų smegenų organiniais pažeidimais: vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų psichosocialinė raida yra tiesiogiai priklausoma nuo smegenų pažeidimo laipsnio ir vietos:

1. Intelektų sutrikimas, susijęs su hidrocefalija: būdingas sumažėjęs darbingumas – greitas nuovargis, galvos skausmai. Ji pasireiškia pažintinės veiklos sutrikimais, šie vaikai stipriai reaguoja į bet kokius situacijos pasikeitimus, visiškai nemoka susiplanuoti savo veiklos. Paprastai jų dėmesį patraukia esminiai požymiai.

2. Intelektų sutrikimas, susijęs su lokaliniais klausos ir kalbos bei erdvinio suvokimo pažeidimais. Svarbiausias šios formos bruožas tas, jog šalia pažintinės veiklos sutrikimų pasireiškia ir daliniai klausos – kalbos sistemų pažeidimai. Tokių vaikų nediferencijuota motorika, nesklandūs judesiai, jie nesugeba vadovautis žodinėmis instrukcijomis.

3 Intelektų sutrikimas, susijęs su dideliais priekinių - kaktinių galvos smegenų skilčių pažeidimais. Ryškūs emocinės sferos pažeidimai, taip pat motorikos sutrikimai. Vaikai ilgai nemoka elgtis su daiktais, žaislais.

4 Intelektų sutrikimas, susijęs su pažiečio struktūrų pažeidimais. Vaikams būdinga pasyvumas, visiškas nesidomėjimas aplinka ir labai silpnas reagavimas į išorės dirgiklius. Tokie vaikai, palikti vieni, paprastai nežaidžia, yra labai pasyvūs, mieguisti, sunkiai sueina į kontaktą su kitais vaikais, nemoka su jais žaisti, bijo nepažįstamų suaugusių ir vaikų. Dirbant su jais reikia dažnai daryti pertraukas, nes judesiai nuolat lėtėja, kol visai nustojama dirbti.

Remdamiesi šia klasifikacija galime daryti išvadą, kad svarbiausias, bet anaipol ne vienintelis faktorius, sąlygojantis vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų vystymąsi, yra menka orientacinė, pažintinė veikla, susijusi su organiniais smegenų pažeidimais. Dėl jos vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikas praranda galimybę pereiti

tolimesnius nepaprastai svarbius psichinio vystymosi etapus (veiksmų su aplinkos daiktais įvaldymą ir žaidybinę veiklą vaikų kolektyve). Tam reikalinga speciali savalaikė pedagoginė pagalba.

Kiek kitokią klasifikaciją pateikia Daulenskienė (2003): ši autorė sutrikusio intelekto vaikų psichosocialinės raidos ypatumus skirsto pagal aplinkos įtaką vaikų psichinei raidai:

1. Monotoniškoje ir emociškai šaltoje aplinkoje auga socialiai pasyvūs vaikai. Jie pamažu pasidaro patenkinti tokia monotonija ir protestuoja tik tada, kai kas nors jų aplinkoje labai keičiasi arba iš jų ką nors atimama. Ryškėja tokių vaikų autistiški bruožai, primityvūs jų žaidimai, iki ritualinio lygio primityvi veiklos sistema. Monotoniškoje aplinkoje dėmesio ir didesnės priklausomybės sąlygomis augantis vaikas vystosi kaip kryptingai hiperaktyvi asmenybė. Tokių vaikų poreikius sunku patenkinti, nes sunku juos nustatyti ir dėl to šie vaikai atrodo egoistai, pavydūs, kartais net kerštingi ir visai pasikeičia būdami šalia mylimo asmens. Aplinkos sąlygojama patirties stoka apsunkina abstrakcijų formavimąsi, tačiau tinkamas vaikų pažinimas padeda pasirinkti adekvačias pedagoginės korekcijos priemones.

2. Chaotiškoje aplinkoje, kur ryškus emocinių aferentacijų stygius, auga labai jaudrūs, superimlūs ir turintys nediferencijuotų interesų aplinkai vaikai, kuriuos galima vertinti kaip hiperaktyvius. Jie nuolat juda, keičia dėmesio objektą, niekuo iki galo nesidomi, neturi „tyrinėtojo“ tendencijų.

3. Pernelyg intensyviai kintančioje, tačiau galinčioje sudaryti emocinės priklausomybės sąlygas aplinkoje vaikas bręsta kaip socialiai hiperaktyvi asmenybė. Toks vaikas nuolatos ieško naujų kontaktų, visai atsitiktinai nukreipdamas tuos savo ieškojimus.

Daulenskienė (2003) nurodo, kad kuo jaunesnis vaikas, tuo didesnis besiformuojančių funkcijų ir struktūrų plastiškumas, todėl didesnės galimybės gydymu jas suaktyvinti. Palankiai sutrikusio intelekto vaikų raidą veikia anksti ir tinkamai organizuotas jų ugdymo procesas, paremtas adekvačių aferentacijų principu (adekvačiomis aferentacijomis ši autorė nurodo laikyti stimulų iš aplinkos srautus vaiko pažinimo, psichomotorinės veiklos ar kitoms deficitinės veiklos sritims).

Išvados: mokslinės literatūros apžvalga leidžia teigti, kad dauguma autorių vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių psichosocialinę raidą analizuoja ir aprašo remdamiesi dviem pagrindiniais šių vaikų bruožais:

1. Mąstymo nepilnavertiškumu.
2. Socialinių įgūdžių ir adaptyvaus elgesio stoka.

Psichosocialinės raidos ypatingumą aprašymas siejamas su šių vaikų ugdymo turinio parinkimu bei mokymo būdų ir metodų numatymu, todėl kai kurie autoriai pateikia šių vaikų klasifikacijas, į kurias rekomenduojama atsižvelgti ugdant atskiras šių vaikų pažintines funkcijas. Vienos klasifikacijos tiesiogiai susijusios su vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų smegenų organiniais pažeidimais, kitos klasifikacijos paremtos aplinkos įtaka šių vaikų raidai.

1. 2. Žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių pagrindinės veiklos formos

Pasak Kučinsko ir Kučinskienės (2000) bei Žydžiūnaitės (2002), kiekvienas asmuo savo veiklą pasirenka individualiai pagal savo apsisprendimą ir pasirinkimą veikti, dalyvauti gyvenime. Remdamiesi šiais autoriais galime teigti, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys vaikai dažniausiai pasirenka veiklą, kurioje mažiau ar daugiau reikia manipuliuoti daiktais. Manipuliacija gali būti keleriopa:

1. Vaikas su daiktu – veikimo priemone - veikia vienas.
2. Vaikas veikdamas su daiktu pasikviečia kartu veikti draugą (veikiama tuo pačiu daiktu; tokiu pačiu daiktu; veikiama skirtingais daiktais).

Toks veikimas, pasak daugumos autorių (Vitkauskaitė, 2001; Baranauskienė, 1997, 2001, 2004; Grinevičienė, 2004) yra pagrindinė šių vaikų veikla, kurią galime skirstyti į žaidimą bei mokymąsi: šie autoriai nurodo, kad žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių žaidimas glaudžiai siejasi su mokymusi, todėl kada vaikas mokosi, o kada žaidžia skirstoma tik sąlyginai. Gražulevičienės teigimu (2002), šių vaikų veikla yra išimtinai vadinama žaidimu, kuriam įtakos turi aplinkos kokybė ir sąlygos.

Apžvelgiant šiuolaikinius vaikų žaidimus ir bandant nustatyti jų ypatumus, matyti, jog dėl pakitusių socialinių sąlygų keičiasi vaikų požiūris į tam tikras veiklos formas. Vaikai kuria naujus žaidimus, transformuoja kai kuriuos senuosius: sunkina jų užduotis ir taisykles, siekia vaizdumo, ryšio su šiandiena. Aktyviausi jų kūrėjai – žemesniųjų klasių mokiniai. Šiuose vaikų žaidimuose atsispindi savitas aplinkinio pasaulio suvokimas, saviti poreikiai. Grinevičienės (1997, 2002) teigimu, vaikų žaidybiniai pažintiniai interesai sparčiausiai ugdomi iki dešimties metų amžiaus, tačiau jiems reikia specialaus mokymo ir lavinimo. Žaidybiniai gebėjimai turi būti skatinami atsižvelgiant į vaiko amžių, jo individualias savybes ir laisvai pasirinktą žaidybinę veiklą. Pasirinkto žaidimo eigą, veikimo priemonę bei patį jo organizavimą tiesiogiai įtakoja žaidimo pasirinkimo motyvas. „Motyvą - pasirinkti žaidybinę veiklą – sustiprina kryptingas suaugusiojo

poveikis ir tinkama žaidybinė bei socialinė, edukacinė aplinka. Taigi greta naujoviškų žaislų, įvairių žaidimo priemonių rekomenduotinas logiškai apmąstytas žaidimų organizavimas“ (Grinevičienė, 2002, p.8). Šios autorės nuomone, pedagogas privalo patarti, padėti, reaguoti į žaidimų eigą, įvertinti vaiko pastangas ir laimėjimus. Vadovaujamas suaugusiojo mažas vaikas nuo paprasto susidomėjimo žaislu pereina prie žaidimo situacijos sąlygų, turinio ir žaidybinių veiksmų kūrimo. Panašios nuomonės laikosi ir Jones (2001) bei Galkienė (2003): vadovaujant vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių žaidimams, šie autoriai rekomenduoja vadovautis tokia atsakomosios reakcijos grandine: tikslo nustatymas – motyvacija, tikslai, planai – suvokimas – asmens pokyčiai, interpretavimas, socialinis elgesys – kartojamas tikslo nustatymas.

Motyvų pasirinkimo svarbą žaidimo organizacijai kalbėdama apie vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus nurodo ir Vitkauskaitė (2001): ši autorė rekomenduoja atsižvelgti į mokinių amžių, polinkius, potraukius ir norus sudarant tinkamas pedagogines sąlygas žaidimams per pertraukas, suteikiant mokiniams pasirinkimo laisvę, kur ir kokius žaidimus žaisti. Panašios nuomonės laikosi ir Baranauskienė (2004), kuri vaikų žaidimų pasirinkimo motyvus tiesiogiai sieja su jų emocijomis. Kaip tvirtina ši autorė (2004), vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai linkę kuo greičiau išgyventi tikslo pasiekimo pojūtį. Įtakojami šio veiksnio, jie ieško ne pačios geriausios alternatyvos, bet pirmos juos patenkinančios. Remdamiesi šia autore galime teigti, kad ne visuomet vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys vaikai siekia žaisti pagal žaidimo taisykles ar kurti savo, daug lengviau ir paprasčiau jiems žaisti su paprastais žaislais, kurių naudojimas kartu nusako ir jų paskirtį.

Jovaišos ir Vaitkevičiaus teigimu (1987), svarbų vaidmenį pasirenkant žaidimą vaidina žinios apie žaislus ir patį žaidimą. Žinių svarbą pasirenkant žaidimą akcentuoja ir Šedienė (2003), pasak kurios tik tinkamas žinių kiekis gali garantuoti tinkamą socialinį sąveikavimą žaidimo bei mokymosi metu. Pasak Petty (2006), geri mokytojai sudaro sąlygas mokiniams pasirinkti įveikiamas užduotis, todėl kiekvienas mokinys dažnai turi galimybę ne tik teisingai jas atlikti, bet ir pasirinkti jam labiausiai patinkančias. Ir visa tai, pasak šio autoriaus (2006), atliekama žaidimo metu formuojant elementarias žinias apie jų rūšis ir pobūdį. Šis autorius teigia, kad „mokiniui turi būti sudarytos galimybės užsiimti tuo, kas jam įdomiausia ir geriausia sekasi, tuomet jis galės nevaržomai tobulėti savo pasirinkta kryptimi ir daug geriau išsivystys. Mokytojai turėtų padėti pasirinkti, kokių žinių ar įgūdžių mokiniui reikėtų įgyti, tarsi sudarydami su kiekvienu mokiniu vis kitą mokymosi sutartį ar veiksmų planą. Medžiaga, metodai ir mokymosi sparta – visa turi būti priderinta prie konkretaus mokinio poreikių. Mokiniai jaučia poreikį pamatyti, kaip atliekama tai,

ko jie mokosi, nes tiksliai nori žinoti: ką reikės daryti, kaip tai padaryti kuo geriau, kaip jie žinos ar viską atliko gerai arba kur ir kada jie galės panaudoti šį įgūdį (Petty, 2006, p. 26).

Remdamiesi aukščiau pateiktų autorių (Vitkauskaitė, 2001; Grinevičienė, 2002; Jones, 2001, Vaitkevičius ir Jovaiša, 1987; Petty, 2006) mintimis galime teigti, kad dauguma jų nurodo spontaniško žaidimo svarbą vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams. Jų keliamos idėjos apie motyvacijos teorijas renkantis žaidimą yra tiesiogiai susijusios su vaikų poreikiais, norais ir polinkiais bei pačio vaiko gebėjimais organizuoti pasirinktą žaidimo formą. Kiek kitokios nuomonės laikosi Alifanovienė (2001): ji įsitikinusi, kad kyla būtinybė kuo anksčiau pradėti ugdyti gyvenimiškai būtinus sugebėjimus. Jaunesnius moksleivius reikia mokyti adekvačiai elgtis parduotuvėje, kavinėje, kitose įstaigose, kalbėtis telefonu ir tai reikia padaryti jų žaidimo metu. Vadinasi, ši autorė siūlo kuo mažiau erdvės palikti vaikų spontaniškiems žaidimams jų kilusį norą žaisti išnaudojant socialinių įgūdžių ugdymui. Tai gali pakenkti šių vaikų motyvacijai: pasak knygos „Bendrosios psichologijos paskaitos“ autorių (1980), veiklos ar elgesio kryptį vaikas pasirenka pagal tai, kas jam aktualu, prasminga ar reikšminga, kas atitinka jo vidinę būtį. Jei pedagogas neatsižvelgs į šiuos vaikų poreikius, gali pakenkti jų motyvacijai žaisti. Astapovičienė, Liaudanskienė, Viliūnienė (2003, p.3) teigia, kad „augantis žmogus, nepriklausomai nuo raidos ypatybių, stengiasi veikti pagal savo supratimą ir gebėjimus. Tai leidžia manyti, kad kiekvieną naują veiksmą lemia ne tiek atsitiktinumai ar aplinkybės, kiek turimos žinios ir patirtis. Mėgindamas pritaikyti asmeninį patirimą gyvenamojoje aplinkoje, vaikas tuo pačiu mokosi sąmoningai veikti. Todėl labai svarbu suteikti jam pakankamai laiko ir progų kartoti tuos pačius veiksmus, kol jie taps pastoviais įgūdžiais“.

Be pozityvios žaidybinės veiklos proceso bei jo motyvavimo reikšmės vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių vaikų raidai atskleidimo literatūroje sutinkame ir negatyvų žaidimo apibūdinimą. Kaip teigia knygos „Vaikų vystymosi sutrikimai“ (1978) autoriai, žaisliukas ne visada paskatina protiškai atsilikusį vaiką veiklai. Toks vaikas nepakankamai aktyviai įsijungia į žaidimą, negali sukurti savarankiškos žaidybinės užuomazgos, vientisos, įsivaizduojamos žaidybinės situacijos, o paprastai tik manipuliuoja žaisliukais, bandydamas juos panaudoti įvairiuose deriniuose. Protiškai atsilikusio vaiko žaidimai monotoniški. Pagrindinę vietą juose užima šalutinės asociacijos. Atsitiktinai pakliuvęs žaisliukas ar daiktas gali protiškai atsilikusio vaiko veiksmą nukreipti visiškai kita vaga. Todėl jo žaidimai yra neorganizuoti, chaotiško pobūdžio, kartais juose sunku surasti logiką ir prasmę, siužetą. Dažnai tai tik stereotipinis veiksmas su žaisliuku arba toks pat stereotipinis vaikui žinomos gyvenimiškos

situacijos atgaminimas. Čia didelę reikšmę turi protiškai atsilikusio vaiko polinkis pamėgdžioti, sekti, imituoti. Protiškai atsilikę vaikai palyginti silpnai įsijungia į kolektyvią žaidybinę veiklą. Šiame apibūdinime labiau juntama negatyvi nuostata į pačius vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikus, nei į jų žaidybinę veiklą, todėl galime daryti išvadą, kad žaidybinės veiklos reikšmė lavinamųjų klasių mokiniams labai didelė. Žaidimai turi didelę įtaką vaiko psichiniam ir fiziniam brendimui: jis koreguoja ir vysto pažintinius procesus, formuoja emocines ir valios savybes, padeda ugdyti vaiko charakterį, formuoja specifines sampratas, reikalingas suprasti įvairius gyvenimo reiškinius. Vaikas pradeda suprasti, kad visa, ką jis daro, turi priežastį ir pasekmes, be to, jis pradeda prisiimti atsakomybę už savo elgesį.

Išvados: pagrindinė žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių veikla yra žaidimas bei mokymasis, kurie tarpusavyje glaudžiai persipynę. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų žaidimui būdingas manipuliavimas su daiktais, kurių paskirtis rodo kaip jais naudotis. Pagrindinis šių vaikų motyvas renkantis žaidimą yra emocijomis paremti norai, poreikiai, o taip pat žiniomis apie žaidimą bei žaislą paremti interesai. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikų žaidimams būdingas chaotiškumas, neatsargumas manipuliuojant su daiktais, todėl reikalingas specialus skatinimas ir mokymas kaip reikia žaisti. Žaidimas šiems vaikams yra ne tik puiki priemonė psichiniams procesams tobulėti, bet ir socialiai aktualios veiklos skatintojas.

1.2.1. Žaidimų rūšys

Žukauskienė (2007) nurodo, kad žaidimas palaiko tiek daug įvairių veiklos sričių, kad tik žaidžiant atsikleidžia vaiko pažintiniai interesai. Ši autorė įsitikinusi (2007), kad žinios apie žaidimą ir žaislus, reikalingos ne žaidimui, o yra formuojamos jo metu. Ši autorė išskiria tokias žaidimų rūšis, būdingas ir sutrikusio intelekto vaikams:

1. Simboliniai žaidimai parodo vaiko pastangas orientuotis realybėje. Žaidžiant sprendžiamas konfliktas tarp vaiko savito pasaulio suvokimo ir realaus pasaulio. Žaidimas yra tyrinėjimas, kur vaikas gali laisvai veikti, jam suaugusieji nekelia reikalavimų, ir tokia veikla stimuliuoja vaiko tolesnę intelekto raidą. Remdamiesi Žukauskiene (2007) galime teigti, kad vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių vaikai dažniausiai manipuliuoja daiktais juos tyrinėdami, liesdami, daužydami, kramtydami, retai kada kurdami siužetą. Šie vaikai žaislą naudoja pagal tiesioginę jo paskirtį.

2. Socialiniame vaidmeniniame žaidime vaikas nesiekia nieko sukurti, žaidimo motyvas jam yra pats žaidimo procesas. Iš pradžių žaidimo motyvas realizuoja vaiko poreikį kažką daryti su žaislais, vėliau – atlikti tam tikrą vaidmenį ir pavaizduoti įsivaizduojamą situaciją. Žaidimas skatina naujus protinius sugebėjimus, taip pat sudaro sąlygas formuotis valingam įsisąmonintam elgesiui ir savimonei. Skiriami tokie socialinio vaidmeninio žaidimo etapai:

1. Neužimtas žaidimu (vaikas nesusijęs su kitais vaikais; dažnai pasyviai stebi kitų veiksmus, be tikslo vaikšto aplinkui).
2. Nuošalus žaidimas (vaikas nesusijęs su kitais vaikais, žaidžia vienas. Jo svarbiausias tikslas žaisti su žaislais).
3. Stebėtojo žaidimas (vaikas stebi, kaip žaidžia kiti vaikai, dažnai komentuoja tai, ką mato, arba iš to juokiasi, yra gerokai aktyvesnis).
4. Paralelinis žaidimas (vaikai sugeba žaisti su tais pačiais žaislais arba įsitraukti į tokią pat veiklą šalia vienas kito arba netoliese, bet jų žaidimai dar nepriklauso vienas nuo kito ir jie tarpusavyje nesąveikauja.).
5. Asociatyvus žaidimas (vaikai žaidžia šalia vieni kitų, daug bendrauja tarpusavyje, klausinėja vieni kitų, rodo savo pasiekimus, keičiasi žaislais).
6. Žaidimas bendradarbiaujant (vaikai įsitraukia į sudėtingą socialinę veiklą, turi bendrų tikslų, keičiasi vaidmenimis, pasirenka lyderius, nustato žaidimo taisykles ir jų laikosi).
7. Žaidimai su taisyklėmis. Vaikai tyrinėja aplinką, manipuliuoja daiktais.

Remdamiesi šia klasifikacija galime teigti, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys mokiniai be specialaus mokymo geba įsisavinti pirmąjį, antrąjį, trečiąjį ir labai retai – ketvirtąjį socialinio vaidmeninio žaidimo raidos etapą. Šie vaikai geba stebėti, kaip žaidžia šalia jų esantys draugai, patys manipuliuoja (nors ir ne visada konstruktyviai bei adekvačiai) su žaislais kaip pagrindine veikimo priemone, tačiau kartu pradeda žaisti tik specialiai formuojant šį gebėjimą. Mokant vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius vaikus teisingai elgtis su žaislais, pasirinkti žaidimą kaip tolimiausią tikslą pedagogai turėtų kelti penktąjį, šeštąjį ar net septintąjį socialinio vaidmeninio žaidimo raidos žingsnį. Remdamiesi Grinevičiene (2002), galime teigti, kad specialiai mokomi vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys mokiniai geba išmokti tinkamai žaisti šiuos žaidimus.

Išvados: pagrindinės žaidimų rūšys, kurias žaidžia žemesniųjų lavinamųjų klasių mokiniai yra simboliniai (manipuliavimas su jų artimiausioje aplinkoje sutinkamais daiktais bei žaislais) ir

socialiniai vaidmeniniai. Be specialaus mokymo vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys mokiniai savarankiškai geba išmokti manipuliuoti žaislais, dažnai juos naudodami ne pagal paskirtį bei nesilaikydami saugumo reikalavimų. Mokant tinkamai organizuoti savo žaidimą, vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantys mokiniai išmoksta į žaidimą įtraukti draugus, dalintis žaislais, adekvačiai juos naudoja, kuria žaidimų taisykles.

1.2.2. Žaislų rūšys

Tiek normaliai besivystančių, tiek vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių vaikų pagrindinė žaidybinės veiklos realizavimo priemonė – žaislas. Keičiantis ekonominei, socialinei šalies situacijai keitėsi ir žaislų rinka: parduotuvėse gausu robotų, transformerių, kiborgų, pokemonų, vėžliukų Nindzių, įvairių elektroninių laikrodžių su kramtomąja guma viduje, kalbančių žaislų (kiškių, lėlių), elektroninių viščiukų, švytinių ir lazerinių lempučių, grojančių ir ritmą mušančių mikrofonų, grojančių dėžučių, mobiliųjų telefonų, švenčių atributikos (poroloniniai ragai, ausys), elektroninių automobilių, kasos aparatų.

Kaip teigia Grinevičienė (2002, p. 85) „žaislas – vaikų veiklos realizavimo priemonė. Jis padeda vaikui plėtoti veiklą, įsijausti į vaidmenį, įgyvendinti sumanymą. Žaislas vaiko veiksmus padaro realius. Žaidime vaikas jaučiasi ir veikia kaip suaugusysis, bet ne su tikrais daiktais ar darbo įrankiais, o su jų prototipais – žaislais“. Remdamiesi šia autore galime teigti, kad žaislas padeda susipažinti su aplinkos situacija, ugdo domėjimąsi darbu, technika, skatina smalsumą, norą eksperimentuoti. Pasak Grinevičienės (2002), vertingiausi yra tie žaislai, kurie atlieka daug funkcijų: juos galima išardyti, perdaryti, keisti ir panaudoti įvairiuose žaidimuose. Žaislai žaidimui suteikia tam tikrą formą, vaizdą, neretai nulemia jo pobūdį, turinį, paskatina prisiimti sau atitinkamą vaidmenį, atlikti savitus veiksmus, sukelia įvairius išgyvenimus, skatina vienokius ar kitokius interesus, kurie aktyvina vaiką, plečia jo akiratį, lavina kūrybinę vaizduotę. Žaislas daro poveikį ne tik žaidimui, bet ir vaiko asmenybės raidai. Jie paprastai skirstomi pagal žaidimų, kuriuose jie naudojami, rūšis (toks skirstymas yra sąlyginis, nes neretai tas pats žaislas gali būti panaudotas įvairiuose žaidimuose):

1. Siužetiniai vaizdiniai žaislai – namų apyvokos reikmenys, televizorius, vaizdo magnetofonas, radijas, telefonas. Šios rūšies žaislai nulemia žaidimo siužetą, todėl ir vadinami siužetiniais žaislais. Jie lavina vaiko vaizduotę, kūrybą, patikslina ir praplečia vaiko akiratį, jo socialinę patirtį.

2. Didaktiniai žaislai – skiriami vaiko protiniam, sensoriniam ugdymui ir mokymui. Tai lėlės, loto, domino. Vieni didaktiniai žaislai supažindina su daiktais ir reiškiniais, kiti – su daikto kokybiniais ir kiekybiniais požymiais, treči – lavina kalbą.
3. Pramoginiai žaislai – naudojami juokinti, linksminti vaikus, suteikti jiems džiugių akimirku, teigiamų emocijų – judantys ir pateikiantys įvairių siurprizų, neįprastų žaidybinių efektų žaislai. Šiuolaikinių žaislų gamybai naudojami elektrotechniniai ir elektroniniai mechanizmai (vaikai anksti nori sužinoti, kodėl žaislas juda, veikia).
4. Teatralizuoti žaislai – įvairios lėlės – pasakų personažai.
5. Techniniai žaislai – supažindina vaikus su technikos pasauliu, žaislų veikimo mechanizmu, paprasčiausiais fizikos, mechanikos dėsniais, ugdo mąstymą, kelia susidomėjimą. Tai įvairios transporto priemonės, darbo technika, ryšio ir informatikos priemonės (telefonai, radijas, televizorius, teleskopas). Tokie žaislai prisukami ar juda elektra. Yra ir nuotolinio valdymo techninių žaislų. Priskiriami žaisliniai fotoaparatai, žiūronai, skraidantys modeliukai. Daugėja elektroninių žaislų – kompiuteriai, lėlės – naujagimiai.
6. Muzikiniai žaislai – (magnetofonas, vagonėliai, būgnėliai, muzikinės dėžutės) forma ir muzikiniu skambesiu imituoja muzikos instrumentus.

Kaip matome, šioje klasifikacijoje atskirai nėra išskirti žaislai su elektronikos elementais, tačiau kiekvienoje nurodytoje grupėje jų galime sutikti. Remdamiesi šia klasifikacija galime teigti, kad elektroninių žaislų grupė yra viena iš gausiausių, todėl skirti ją į atskirą klasifikacinės lentelės grafą būtų netikslinga. Kita vertus pagal elektroninių žaislų pagaminimo medžiagą bei paskirtį, juos galime suskirstyti į tris grupes: minkšti žaislai su elektronikos elementais; žaislai skirti komunikaciniams gebėjimams ugdyti; muzikiniai elektroniniai žaislai. Tokių žaislų parduotuvėse yra gausiausia, net suaugę ne visada teisingai supranta jų instrukcijas, todėl kyla būtinybė vaikus specialiai mokyti jais naudotis.

Išvados: atskiros elektroninių žaislų klasifikacijos literatūroje nėra, tačiau šios grupės žaislai įeina į kitų žaislų grupes (muzikiniai, techniniai, pramoginiai). Pagal paskirtį elektroninius žaislus galime skirti į tris grupes: minkštus žaislus, komunikaciniams gebėjimams ugdyti skirtus ir muzikinius elektroninius žaislus. Šių žaislų naudojimo instrukcijos ne visada aiškios net suaugusiesiems, todėl kyla reikmė atskirai su jais supažindinti lavinamųjų klasių mokinius.

1.2.3. Pedagoginiai reikalavimai vaikų žaislams

Vaikai pasirenka jiems patinkančius žaislus pagal savo amžių, polinkius, interesus ir poreikius. Grinevičienė (2002) nurodo, kad pedagogai, kurdami vaikų raidą skatinančią aplinką ir parinkdami žaislus, kuriais ją turtins, turi atsižvelgti į tam tikrus žaislams keliamus pedagoginius reikalavimus. Remdamiesi šia autore galime teigti, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių vaikų ugdomoji aplinka didele dalimi priklauso nuo pedagogų: jie parenka tuos žaislus ir priemones, kurias mano būsiant vaikams reikalinga ir naudinga susipažinti. Todėl pagrindiniai pedagoginiai reikalavimai, į kuriuos turėtų atsižvelgti vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius vaikus ugdančios pedagogai yra šie:

1. Numatyti, kokios tematikos, turinio žaislai reikalingi vaiko aplinkoje, nes nuo to priklauso žaidimo pobūdis, veiksmai, kuriuos vaikas atlieka, jo jausmai, išgyvenimai. Įvairūs buitines reikmenys žadina vaiko domėjimąsi aplinka, suteikia teisingą informaciją apie daiktus ir reiškinius, plečia vaiko akiratį.
2. Žaislas turi būti dinamiškas, funkcionalus, žadinantis vaiką atlikti su juo žaidime įvairiausių veiksmus. Juo daugiau žaislas atlieka funkcijų, juo jis įdomesnis. Dinamiški, funkcionalūs žaislai veikia vaiko psichiką, žadina jo fantaziją, moko derinti, perdaryti, pritaikyti žaislą, t.y. pratina greitai orientuotis naujoje situacijoje. Šį reikalavimą puikiai atitinka elektroniniai žaislai.
3. Žaislas veikia vaiko estetinius jausmus, todėl jis turi būti gražus, patrauklus, spalvingas, keliantis vaikui malonias emocijas, ugdančias meninį skonį. Galime pastebėti, kad dauguma elektroninių žaislų ne tik gražiai skamba, bet ir yra ryškių, tarpusavyje suderintų spalvų. Nemažą reikšmę turi ir medžiaga, iš kurios žaislas padarytas.
4. Žaislas neturi kelti pavojaus vaiko sveikatai, atitikti daugybę higieninių reikalavimų. Reikia stebėti, kad vaikas nežaistų su sulūžusiais žaislais. Ypač tai aktualu, jei vaikas žaidžia su elektroniniais žaislais – reikia stebėti ne tik ar žaislas sulūžęs, bet ir ar vaikui pavojaus nekelti galvaninio elemento netinkama eksploatacija.
5. Pagrindinis kriterijus renkantis žaislus – vaiko amžius. Kiekviename amžiaus tarpsnyje vaikas žaidžia tik jam būdingus žaidimus, todėl svarbu parinkti žaislus, atitinkančius vaiko amžių ir padedančius jam lavėti.
6. Žaislų neturi būti per daug – daug žaislų blaško vaikų dėmesį, trukdo susikaupti ties vienu ir ramiai su juo pažaisti. Pedagoginiu požiūriu naudingiau, kai vaikas ne laksto nuo žaislo prie žaislo, bet išmoksta kuo daugiau veiksmų su vienu.

Remdamiesi pateiktais pedagoginiais žaislų reikalavimais galime teigti, kad mokytojas parinkdamas žaislus turi gerai pažinti mokinius, žinoti jų poreikius ir interesus, o taip pat galimybes pasinaudoti jo aplinkoje esančiais žaislais.

Išvados: atskirų reikalavimų elektroniniams žaislams literatūroje nėra pateikiama. Pedagogai, parinkdami kokiais elektroniniais žaislais ar žaislais su elektronikos elementais praturtins vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių ugdymo aplinką turi atsižvelgti į bendrus žaislams keliamus pedagoginius reikalavimus: parenkami žaislai turi būti estetiški, funkcionalūs, garantuoti mokinių saugumą, o taip pat atitikti jų poreikius ir interesus.

1.3. Gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymo turinys 4 – oje lavinamojoje klasėje

1996 m. Kaukėnaitės išleistoje darbų programoje vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV lavinamųjų klasių mokiniams nurodomos šios darbų sritys, su kuriomis būtina supažindinti mokinius ir suformuoti atitinkamus įgūdžius: plastinės medžiagos darbai, gamtinių medžiagų darbai, tekstilės darbai ir popieriaus darbai. Analizuodami nurodytose darbų srityse pateiktas rekomenduojamas temas ir užduotis matome, kad Kaukėnaitės sudarytoje programoje lavinamųjų klasių mokiniai su elektronikos prietaisais supažindinami iškilus konkrečiai situacijai: prireikus mokytojas gali mokinį supažindinti su konkreto daikto paskirtimi, mokyti tinkamai jį eksploatuoti.

Bendrosiose programose (2003) akcentuojamas technologijų dalyko turinio praktiškumas, tai yra ugdomi moksleivių gebėjimai, kurių prireiks kasdieniame gyvenime. Jose nurodoma, kad technologijų programą sudaro keturios sritys: mityba, tekstilė, konstrukcinės medžiagos ir elektronika. Bendrųjų programų (2003) ir Kaukėnaitės sudarytos darbų programos vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV lavinamųjų klasių mokiniams gretinimas leidžia teigti, kad abeiose programose numatoma ugdyti po keturias skirtingas sritis, tačiau tik tekstilės sritis sutampa. Bendrosiose programose (2003) nurodytą konstrukcinių medžiagų sritį galėtume prilyginti Kaukėnaitės (1996) sudarytos programos likusioms trimis sritims – popieriaus darbams, gamtinės bei plastinės medžiagų darbams. Vertindami tiek bendrąsias programas (2003), tiek Kaukėnaitės (1996) sudarytą darbų programą III – IV lavinamųjų klasių mokiniams turinio praktiškumo aspektu, galime teigti, kad bendrosiose programose nurodytos mitybos ir elektronikos pradmenų ugdymo sritys sudaro prielaidas mokinių sąlyginiam savarankiškumui socialinėje

aplinkoje užtikrinti. Tokia išvada patvirtina Galkienės (2005) teiginį, kad „kur besimokytų vaikas ir kokius poreikius bepatirtų – nedidelius, vidutinius, didelius ar labai didelius, mokytojas, parinkdamas jam individualų ugdymo turinį turi atsižvelgti ne tik į tai, kokius realius gebėjimus vaikas jau turi ir kokius jam būtina sudaryti toliau, tačiau ir vadovautis specialiosiomis bei bendrosiomis programomis“ (Galkienė, 2005, p.18). Elektronikos pradmenų ugdymo turinys turi atliepti vaikų amžių bei poreikius. Bendrosiose programose (2003) šios srities gebėjimus nusako dvi rekomenduojamos temos:

1. Elektronika žmogaus aplinkoje. Žaislai su elektronikos elementais, jų kainos.
2. Saugi buitinės technikos ir žaislų su elektronikos elementais eksploatacija.

Bendrujų programų (2003) ir Kaukėnaitės sudarytos darbų programos vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV lavinamųjų klasių mokiniams gretinimas leidžia teigti, kad reikalinga darbų programos vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių plėtotė, įtraukiant į ją naujų temų iš elektronikos pradmenų ugdymo srities. Supažindinimas su kai kuriais buitinais prietaisais kartu apimtų mitybos pradmenų ugdymo sritį (šios programos plėtotė skatina ir 2005 – 2007 metais išleisti bendrieji ugdymo planai, kuriuose vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių supažindinimas su elektronikos prietaisais yra viena iš rekomenduojamų technologinio ugdymo kryptių).

Parenkant elektronikos ugdymo turinį žemesniųjų lavinamųjų klasių mokiniams dauguma autorių (Bogdanavičienė, 1997; Astapovičienė, Liaudanskienė, Viliūnienė, 2003; Vitkauskaitė, 2004; Alifanovienė, 2001; Kalvaitis, 2003) akcentuoja, kad žinios ir įgūdžiai, kuriuos teiksime bei formuosime turi būti motyvuoti, atitinkantys konkretaus vaiko gebėjimus ir interesus. Įgūdis tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus turi būti skiepijamas pasitelkus konkrečius, tikrus vaikų aplinkoje sutinkamus daiktus. Astapovičienė, Liaudanskienė ir Viliūnienė (2003) nurodo, kad tik aiškiai įvertinus ugdytinio galimybių ribas, reikia nuspręsti, ko jį tikslinga mokyti, su kokiais elektroniniais prietaisais naudinga supažindinti, o kokie prietaisai vaikui nebus reikalingi. Būtiniais elektroniniais prietaisais, su kuriais reikia supažindinti ir mokyti tinkamai eksploatuoti vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius, šios autorės įvardina buitinę techniką: dulkių siurblių, automatinę skalbimo mašiną, elektrinį lygintuvą, elektrinę orkaitę. Supažindinimą su šiais išvardintais prietaisais autorės rekomenduoja ugdyti integruotai savitvarkos (lygintuvus), namų ruošos (dulkių siurblys, elektrinė orkaitė) bei informacijos – komunikacijos (telefonas, elektroninis laikrodis) srityse. Toks elektronikos pradmenų ugdymo turinio pateikimas atitiktų 2005 – 2007 metų mokyklų bendruosius ugdymo planus, kurie rekomenduoja vidutinius ir didelius

specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius per vieną technologijų pamoką ugdyti tik vieną sritį ir supažindinti tik su vienu daiktu ar prietaisu (2005 – 2007 metų bendrieji ugdymo planai, 65.2 pastraipa). Panašios nuomonės apie elektronikos pradmenų ugdymo turinio pateikimą laikosi ir kitos autorės: Ambrukaitienė (1997), Vitkauskaitė (2001, 2004), Alifanovienė (2001), Radzevičienė (2002): skiriasi tik elektroniniai prietaisai, kuriuos autorės rekomenduoja kaip reikalingus ir būtinus pažinti vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams (tokiems prietaisams galime priskirti kalkuliatorių ir elektronines svarstyklės bei mikrobangų krosnelę).

Kol kas vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių gebėjimo tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymo turinys nėra tikslus ir aiškiai apibrėžtas: skirtingi autoriai nurodo skirtingą elektronikos pradmenų ugdymo turinį. Tai ypač gerai matyti žemiau pateiktoje palyginamojoje lentelėje (žr. 1 lentelę)

1 lentelė

Žemesniųjų lavinamųjų klasių mokinių elektronikos ugdymo turinys

1996 metų Kaukėnaitės išleista programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV klasių mokiniams	Bendrųjų programų (2003) technologijų programos turinys (pradinis ugdymas)	Įvairiuose literatūros šaltiniuose siūlomas ugdymo turinys
Su elektroniniais prietaisais supažindinama tik integruotai popieriaus, tekstilės, gamtinių medžiagų ar plastinės medžiagos skyriuose iškilus konkrečiai situacijai.	Elektronikos ugdymo sritys (p.580). Rekomenduojamos tokios temos: supažindinimas su elektroniniais žaislais ir buitine technika, mokymas juos nusipirkti.	Su elektronikos prietaisais supažindinti integruotai ugdant savitvarkos ir higienos įgūdžius bei sudarant namų ruošos įgūdžius (supažindinti su buitine technika (Astapovičienė, Liaudanskienė, Viliūnienė, 2003, Vitkauskaitė, 2004) su telefonu, elektroniniu laikrodžiu (Radzevičienė, 2002, Vitkauskaitė, 2004).

Analizuodami lentelėje pateiktas rekomendacines elektronikos pradmenų ugdymo temas matome, kad visi autoriai siūlo šio amžiaus vaikus supažindinti su buitine technika. Nors dauguma autorių (Alifanovienė, 2001; Radzevičienė, 2002; Astapovičienė, Liaudanskienė ir Viliūnienė, 2003; Vitkauskaitė, 2004;) parenkant vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius

patiriantiems mokiniams elektronikos pradmenų ugdymo turinį nurodo atsižvelgti į jų artimiausią aplinką, tačiau rekomenduodami konkrečius prietaisus mažai dėmesio skiria mokinių amžiui ir poreikiams. Remdamiesi bendrosiomis programomis galime teigti, kad siekdami suformuoti vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus ar prietaisus su elektronikos elementais pirmiausia turime juos mokyti tinkamai naudoti dažniausiai jų aplinkoje esančius elektroninius daiktus – žaislus.

Išvados: apžvelgus mokslinę literatūrą galime daryti tokias išvadas:

1. Kaukėnaitės (1996) parengtoje darbų programoje vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV klasių mokiniams elektronikos pradmenų ugdymo sritis nenurodyta: su elektronikos prietaisais mokytojai mokinius supažindina iškilus būtinybei konkrečioje situacijoje.
2. Ugdant vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius ir rengiant jiems individualias ugdymo programas tikslinga derinti specialiąsias ir bendrąsias ugdymo programas. Elektronikos pradmenų ugdymo temas rekomenduojama mokyti formuojant savitvarkos, namų ruošos bei komunikacinius gebėjimus. Pagrindiniai elektronikos prietaisai, su kuriais siūloma supažindinti vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius yra buitinė technika.
3. Bendrųjų programų (2003) ir Kaukėnaitės sudarytos darbų programos vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo III – IV lavinamųjų klasių mokiniams gretinimas leidžia daryti išvadą, kad reikalinga darbų programos vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams plėtotė, įtraukiant į ją naujų temų iš elektronikos pradmenų ugdymo srities.

2 skyrius. 4 – U LAVINAMŪJŲ KLASIŲ MOKINIŲ GEBĖJIMAS NAUDOTIS ELEKTRONIKOS PRIETAISAI

2.1. Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Tyrimo tikslas: pasiūlyti elektronikos pradmenų ugdymo temas darbų programos plėtotei ketvirtos klasės vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams bei parengti rekomendacinę individualios elektronikos pradmenų mokymo programos rengimo formą.

Uždaviniai: 1. Ištirti:

- kiek mokytojų ugdo 4-ą lavinamųjų klasių mokinių elektronikos eksploatavimo gebėjimus;
- kokias žinias, mokėjimus ir įgūdžius mokytojai išskiria kaip būtinus supažindinant mokinius su elektronikos prietaisais;
- kiek pamokų mokytojai skiria elektronikos pradmenų formavimui;
- kokius elektronikos prietaisus mokiniai pažįsta ir kuriais iš jų geba saugiai pasinaudoti.

2. Išsiaiškinti:

- dažniausiai taikomas darbo formas ir metodus formuojant mokinių gebėjimą eksploatuoti elektronikos prietaisus;
- skirtumus tarp 4-os lavinamosios klasės berniukų ir mergaičių gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais.

3. Įvertinti:

- mokytojų požiūrį į mokinių gebėjimą įgyti įgūdį saugiai eksploatuoti prietaisus su elektronikos elementais;
- kiek mokinių moka naudotis prietaisais su elektronikos elementais iki elektronikos pradmenų ugdymo rekomendacinių temų parengimo;
- kaip pakito mokinių gebėjimų naudotis prietaisais su elektronikos elementais lygis po supažindinimo su šiais prietaisais pagal rekomenduotas elektronikos pradmenų ugdymo temas.

-
- uždaviniai elektronikos pradmenų mokymo turiniui ir jo realizavimui tirti pagal anketinės apklausos duomenis bei mokytojų rengiamų individualių programų analizę;
 - uždaviniai tirti mokinių gebėjimą eksploatuoti prietaisus su elektronikos elementais.

2.2. Tyrimo metodika

Tyrimas vyko 2006 – 2008 mokslo metais. Jį sudarė aštuoni etapai:

1. Mokslinės literatūros teorinė analizė: studijuojama ir analizuojama pedagoginė, psichologinė bei tyrimų metodologinė literatūra technologijos ir darbų saugos didaktikos bei tyrimo organizavimo aspektais.

2. Atliekama anketinė mokytojų apklausa. Mokytojai raštu atsakė į pateiktus klausimus apie 4- os lavinamosios klasės mokinių gebėjimą eksploatuoti prietaisus su elektronikos elementais, jo ugdymui taikomas formas, metodus ir mokymo priemones. Mokytojams buvo pateikta mišraus tipo anketa, suteikianti galimybę pasirinkti vieną ar keletą pateiktų atsakymų arba parašyti savo nuomonę (žr. 1 pr.).

3. Anketinės mokytojų apklausos duomenų (žr.2 pr.) bei mokytojų rengiamų individualių programų analizė: remiantis mokytojų atsakymais be jų rengiamomis individualiomis programomis, parengiamas individualus mokinių stebėjimo protokolai jų praktiniams elektronikos pradmenų gebėjimams vertinti (žr.3 pr.).

4. Mokinių praktinės veiklos stebėjimas. Mokytojai individualiame stebėjimo protokole fiksuoja mokinių gebėjimus tinkamai eksploatuoti prietaisus su elektronikos elementais (žr.3 pr.). Stebėjimo protokole mokinių gebėjimai skiriami į tris lygius: atlieka savarankiškai, atlieka su pagalba, neatlieka.

5. Mokinių praktinės veiklos stebėjimo duomenų analizė: nustatomas mokinių gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus lygis bei gebėjimų skirtumai tarp berniukų ir mergaičių (žr. 4, 5, 6 pr.).

6. Remiantis bendrąja programa, anketinės mokytojų apklausos ir individualių planų analize bei mokinių praktinės veiklos stebėjimo duomenimis parengiamos rekomendacinės elektronikos pradmenų ugdymo temos darbų programos 4 –os lavinamosios klasės plėtotei bei individualios programos rengimo rekomendacinė forma (žr. 7 ir 8 pr.)

7. Atliekamas eksperimentinis 4 –os lavinamosios klasės mokinių mokymas rengiant individualias programas pagal rekomenduotą individualios programos rengimo formą. Remiantis individualiomis programomis pildomi individualūs mokinių praktinės veiklos stebėjimo protokolai (išskiriant tris gebėjimų lygius: atlieka savarankiškai, atlieka su pagalba, neatlieka) (žr.9 pr.)

8. Atliekama mokinių praktinės veiklos stebėjimo duomenų analizė: remiantis šia analize rengiamos rekomendacijos mokinių ugdymo tobulinimui (žr. 10, 11 ir 12 pr.)

„Atlieka savarankiškai“ apima: mokinys atpažįsta žaislus ar prietaisus su elektronikos elementais nuo kitų prietaisų, skiria veikiančius elektroninius prietaisus nuo neveikiančių, parenka galvaninius elementus, moka juos pakeisti, saugiai pasinaudoja elektroninio prietaiso teikiamomis galimybėmis.

„Atlieka mokytojai padedant“: mokytojas padeda mokiniui pasirinkti prietaisą ar žaislą su elektronikos elementais iš kitų žaislų, nuolat primena kaip reikia įjungti ir išjungti ar pasinaudoti prietaiso teikiamomis galimybėmis, padeda atpažinti veikiančią elektronikos prietaisą nuo neveikiančio.

„Neatlieka“: mokytoja įjungia, išjungia prietaisą su elektronikos elementais, atlieka pagrindinius darbus pasinaudojant jo galimybėmis, o mokinys atlieka tik pagalbinius darbus (pavyzdžiui, sudeda skalbinius į skalbimo mašiną, tačiau jos neįjungia, nenustato reikiamo skalbimo režimo). Užduotys mokiniams buvo suprantamos ir skatino parodyti socialinę kompetenciją.

2.3. Respondentai

Tyrime dalyvavo:

1. Kauno I-osios, Kazlų Rūdos, Klaipėdos I-osios, Klaipėdos II-osios, Tauragės r. Skaudvilės, Vilniaus I-osios, Vilniaus Atgajos, Vilniaus Šilo, Mažeikių specialiųjų mokyklų, Marijampolės darželio-mokyklos „Žiburėlis“, Kretingos r. Salantų, Plungės, Panevėžio, Smalininkų specialiųjų mokyklų 30 ketvirtų lavinamųjų klasių mokinių technologijų mokytojų;

2. 50 4 –ų lavinamųjų klasių mokinių: 13 žymaus protinio atsilikimo (iš jų 9 berniukai ir 4 mergaitės) ir 37 vidutinio protinio atsilikimo (iš jų 19 berniukų ir 18 mergaičių).

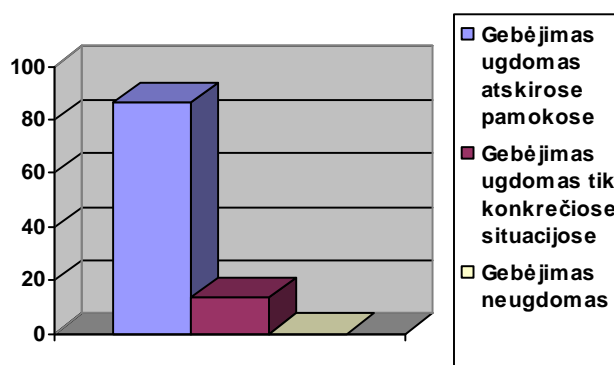
Tiriamųjų imtis yra tikslinė (netikimybinė), sudaroma turint specifinių tyrimo tikslų (Kardelis, 2002). Tiriama grupė buvo suformuota iš 4-ų lavinamųjų klasių mokinių bei jų mokytojų. Respondentai buvo pasirinkti atsitiktinai iš įvairių mokyklų siekiant objektyvumo ir norint išsiaiškinti ketvirtų lavinamųjų klasių mokinių gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus ar prietaisus su elektronikos elementais lygį. Visi mokiniai gerai bendravo verbaline komunikacija, užduotis atliko individualiai.

2. 4 Tyrimo rezultatai

2.4. 1. Gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus mokymas 4 –oje lavinamojoje klasėje

Išanalizavus anketas paaiškėjo, kad daugiau nei du trečdaliai pedagogų (70 %) supažindina lavinamųjų klasių mokinius su elektronikos prietaisais ar prietaisais su elektronikos elementais ir mano, jog šis gebėjimas yra būtinas jų savarankiškumui ir orientacijai socialinėje aplinkoje. Beveik visi pedagogai (96,6 %) nurodo, kad pirmiausia šiuos mokinius reikia supažindinti su buitine technika, nes gebėjimas naudotis šiais prietaisais yra pagrindas formuojant kasdieninius higienos ir savitarnos įgūdžius. Daugiau nei pusė (60%) pedagogų nurodo ir būtinybę šiuos mokinius supažindinti su elektroniniais žaislais, o 63,3% jų sutinka, kad šiuos mokinius reikėtų supažindinti ir su magnetofonu bei radijo imtuvu. Kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius reikia supažindinti ir su telefonu, nes jis padeda ugdyti mokinių kalbą nurodo 56,6 % tiriamųjų, o pusė jų (50 %) akcentuoja supažindinimo su televizoriumi svarbą.

Antrasis anketos klausimas (žr. 1 pr.) leido nustatyti pedagogų požiūrį į lavinamųjų klasių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus. Kaip matome iš 1 pav. mokytojai siekia, kad lavinamųjų klasių mokiniai išmoktų tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus ar prietaisus su elektronikos elementais, todėl šį gebėjimą teigia ugdantys atskirose pamokose (86,6%). Kad šį gebėjimą ugdo tik konkrečiose situacijose nurodė mažiau nei trečdalis tiriamųjų (13,3%).

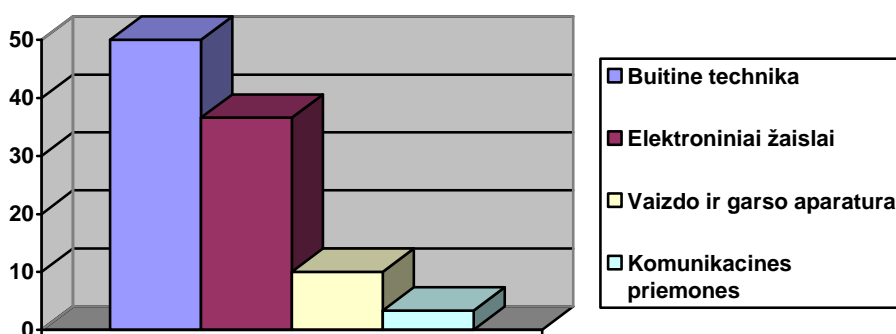

1 pav. Mokytojų požiūris į lavinamųjų klasių mokinių gebėjimą eksploatuoti elektronikos prietaisus, %

Toks teigiamas pedagogų požiūris į lavinamųjų klasių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus leido nustatyti, kokį konkretų turinį į šį gebėjimą mokytojai įdeda (žr. 1 pr. 3, 9 ir 10 klausimus). Paaiškėjo, kad beveik visi pedagogai (93,3%) pirmiausia

siekia, jog mokiniai mokėtų prietaisą įjungti ir išjungti bei pasinaudoti jo galimybėmis, beveik du trečdaliai (63,3%) suteikia žinių, kur prietaisas dedamas jam sugedus, kiek daugiau nei pusė jų (56,6%) supažindina su elektroninių prietaisų paskirtimi. Mažiausiai reikalingomis temomis pedagogai laiko lavinamųjų klasių mokinių supažindinimą su prietaiso sandara ir jo pagaminimo vieta (90%). Kiek daugiau nei pusė jų (53,3%) nemoko mokinių šių prietaisų pataisyti jiems sugedus ar išsikviesti specialistą, o taip pat (46,6%) nesupažindina su kainomis ir prietaisų įsigijimo galimybėmis.

Pabandėme nustatyti, su kokiais konkrečiais elektronikos prietaisais pedagogai dažniausia supažindina lavinamųjų klasių mokinius. Paaiškėjo, kad reikalingiausiais prietaisais pedagogai laiko buitinę techniką, kuri būtina formuojant mokinių savitvarkos ir higienos įgūdžius (43,3%). Pagal svarbumą į antrąją vietą pedagogai išskiria šių vaikų supažindinimą su elektroniniais žaislais (36,6%), o mažiausiai svarbiais prietaisais pedagogai laiko vaizdo bei garso aparatūrą (16,6%). Siekdami nustatyti, ar mokytojų parinkti elektronikos prietaisai, su kuriais jie supažindina mokinius realiai atitinka mokinių poreikius, suskirstėme visus elektronikos prietaisus į keturias grupes ir paprašėme mokytojų jas išdėlioti nuo jų nuomone svarbiausios ir reikalingiausios iki mažiausiai reikalingos. Paaiškėjo, kad pedagogų požiūris išsiskyrė: pusė jų (50%) į pirmąją vietą išskyrė buitinę techniką, o kiek mažiau nei pusė (36,6%) į pirmąją vietą išskyrė vaikų supažindinimą su elektroniniais žaislais. Panašus santykis teko ir prietaisams, išskirtiems į antrąją vietą (atitinkamai buitinė technika 36,6 %, o elektroniniai žaislai 40 %). Į trečiąją vietą pedagogai skiria supažindinimą su vaizdo ir garso aparatūra (50%), o mažiausiai reikalinga laiko supažindinimą su telefonu ar racija (76,6%). Pedagogų įdedamą ugdymo turinį į lavinamųjų klasių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus gerai atspindi 2. pav.

2 pav. Lavinamųjų klasių mokinių elektronikos ugdymo turinys, %

Kaip matome iš antrojo paveikslo svarbiausiais prietaisais, su kuriais būtina supažindinti vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinius pedagogai laiko buitinę techniką, nepriklausomai nuo to, kad vaikų aplinkoje daug dažniau sutinkami elektroniniai žaislai, su kuriais mokiniai veikia ne pagal žaislo paskirtį bei nesilaikydami instrukcijoje nurodytų saugumo reikalavimų.

Pasak pedagogų, gebėjimui tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus formuoti reikia ne tik pamokų, bet ir įvairių popamokinių renginių (žr.2 pr. 7 klausimą). Tokį požiūrį išreiškė 93,3% tiriamųjų. Mokytojai nesutaria, kiek pamokų per mėnesį reikia skirti šio gebėjimo formavimui: 43,3 % išreiškė nuomonę, kad reikalingos 4 pamokos per mėnesį, 36,3 % tiriamųjų įsitikinę, kad tiek pamokų neužtenka ir reikia daugiau, tačiau kiek konkrečiai nenurodo. Pabandėme išsiaiškinti, ką mokytojai mano apie šio gebėjimo formavimą ne pamokų metu. Paaiškėjo, kad trečdalis pedagogų (33,3 %) nesutinka, jog šis gebėjimas būtų formuojamas vien popamokinės veiklos metu ar kitų temų metu. Tokia pedagogų nuomonė leidžia tikėtis, kad skiriamas reikiamas dėmesys lavinamųjų klasių mokinių gebėjimui tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymui.

Atlikdami tyrimą domėjomės, kokios mokymo formos ir metodai taikomi mokant naudotis elektroniniais prietaisais, kur palankiausia formuoti šį gebėjimą (žr.1 pr. 4, 5 ir 6 kl.). Iš tyrimo paaiškėjo, kad pedagogai pagrindine mokymo forma laiko pamoką (ją renkasi visi pedagogai), o tinkamiausia vieta jie nurodo virtuvę (80%) bei aplinką, kurioje gyvena (13,3 %). Pamokų metu tiriamieji taiko visus Kaukėnaitės (1996) darbų programoje nurodytus metodus: demonstravimas – stebėjimas (96,6%), pokalbis (90%), pratybos (86,6%), instruktažas (83,3%), didaktinis žaidimas (73,3%) praktikos darbai (46,6 %), laboratoriniai tiriamieji darbai (6,6%). Pamokų metu dažniausiai pasirenka tokias mokymo priemones gebėjimo tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymui: įrankiai, instrumentai ir tikri prietaisai (96,6 %), paveikslėliai (83,3 %), žaisliniai prietaisai (76,6 %), instrukcijos (53,3 %), techniniai piešiniai ir simboliai (atitinkamai po 40 %).

Tyrimas atskleidė pedagogų požiūrį į reikalingumą sukurti elektronikos pradžios ugdymo programą 4 –os lavinamosios klasės mokiniams. Kad ją sukurti būtina nurodė 83,3 % tiriamųjų, tiek pat jų sutinka su teiginiu, kad į programą būtina įtraukti supažindinimą su buitine technika, elektroniniais žaislais, vaizdo ir garso aparatūra bei komunikacinėmis priemonėmis. Kad į programą reikia įtraukti tik supažindinimą su buitine technika nurodė tik 13,3 % tiriamųjų. Tai leidžia daryti išvadą, kad pedagogai suvokia mokinių realų poreikį juos supažindinti su artimiausia buitine aplinka, kuri yra elektronizuota.

Išvados. Visi respondentai ugdo mokinių gebėjimą tinkamai naudotis elektronikos prietaisais atsižvelgdami į mokinių poreikius. Pedagogai dažniausia moko naudotis prietaisais, mažiausiai dėmesio skirdami supažindinimui su prietaiso sandara, gaminimo vieta ar įsigijimo galimybėmis.

Pagrindinė mokymo forma – pamoka, kurią mokytojai stengiasi prvesti virtuvėje – jų nuomone tinkamiausioje vietoje supažindinimui su elektronikos prietaisais. Pamokos metu mokytojai taiko tokius metodus; demonstravimą – stebėjimą, pokalbį, didaktinį žaidimą, praktinius darbus, pratybas, instruktažas ir laboratoriniai tiriamieji darbai.

Pedagogai sutinka, kad laikas plėtoti darbų programą ketvirtos klasės vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams į ją įtraukiant rekomendacines elektronikos pradmenų ugdymo temas (supažindinimą su buitine technika bei elektroniniais žaislais).

2.4. 2.. Vidutinių ir didelių specialiųjų ugdymosi poreikių mokinių individualių ugdymo programų analizė

Literatūroje vieningos individualios programos rengimo formos pateikta nėra, todėl technologijos darbų mokytojai, rengdami individualią vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams elektronikos pradmenų ugdymo programą renkasi jiems patogią formą. Analizuojant pedagogų rengiamas programas galime konstatuoti, kad pedagogai renkasi vienodą programos rengimo formą tiek vidutinius, tiek didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams. Dažniausiai sutinkama tokia individualios programos rengimo forma:

Vardas, pavardė

Motorika

Nr.	Planuojami pasiekti tikslai	Įsisavino			Pastabos
		Pilnai	Patenkinamai	Neįsisavino	
1					

Tokios pačios lentelės nurodomos ir savitarnos įgūdžiams, bendravimui, elgesiui ir pažinimo procesų lavinimui. Planuojamuose pasiekti tiksluose mokytojai formuluoja ugdymo temą (tyrinėti žaislą pagal įvairius požymius, sutvarkyti savo žaislus). Pastabose nurodo programos įsisavinimo sunkumus bei laiką, per kiek planuoja suformuoti numatytą įgūdį. Nors anketose pedagogai teigė skiriantys atskiras pamokas vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi

poreikius patiriančių mokinių elektronikos pradmenų ugdymui, individualių programų analizė leidžia teigti, kad šiems gebėjimams pedagogai temų neskiria. Tiesa, pažinimo procesų ir motorikos lavinimo srityse dažnai sutikdavome tikslą supažindinti su žaislu, tačiau nebūdavo akcentuojama, kad tai elektronikos žaislas.

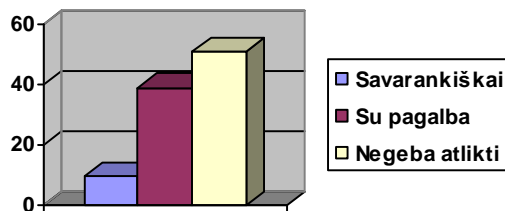
Išvados. Individualių pedagogų rengiamų programų analizė leidžia teigti, kad pedagogai neskiria atskirų pamokų vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių elektronikos gebėjimų ugdymui o taip pat nenumato atskirų temų supažindinimui su šiais prietaisais.

2. 4. 3 Ketvirtos lavinamosios klasės mokinių gebėjimas eksploatuoti elektronikos prietaisus

Norėdami nustatyti lavinamųjų klasių mokinių gebėjimo tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus lygį, stebėjome kaip mokiniai naudojami tam tikrais prietaisais. Prietaisai buvo pasirinkti remiantis „Bendrosiose programose“ (2003) nurodytomis temomis. (žr.4 priedą).

Stebėjimo duomenys buvo analizuojami remiantis stebėjimo protokolų atžymomis. Vertinant tyrimo duomenis buvo atsižvelgta į tai, kaip mokiniai naudojami prietaisais, ar jie buvo supažindinti su prietaisais anksčiau ar dar nebuvo.

Stebėjimo protokolo formoje skyrėme tris gebėjimo lygius. Pagal tai mokinius galima skirti į tris sąlygines grupes: gebėjusius prietaisais pasinaudoti savarankiškai, gebėjusius pasinaudoti mokytojai padedant, negebančius naudotis elektronikos prietaisais. Pavyzdžiui: yra 50 mokinių. 16 iš jų (32 %) geba atskirti elektroninius žaislus nuo kitų žaislų savarankiškai, 28 (56 %) – mokytojai padedant, 6 (12 %) – negeba atlikti užduoties. Tokiu būdu protokolavome visų 18 užduočių atlikimą ir apskaičiavome bendrą tiriamųjų grupės vidurkį, kurį išreiškėme procentais (pvz.: savarankiškai geba naudotis elektroniniais prietaisais 10 % mokinių, su mokytojo pagalba užduotis atliko 39 % tiriamųjų, negeba atlikti 51 % tiriamųjų) (žr. 3 pav.) .

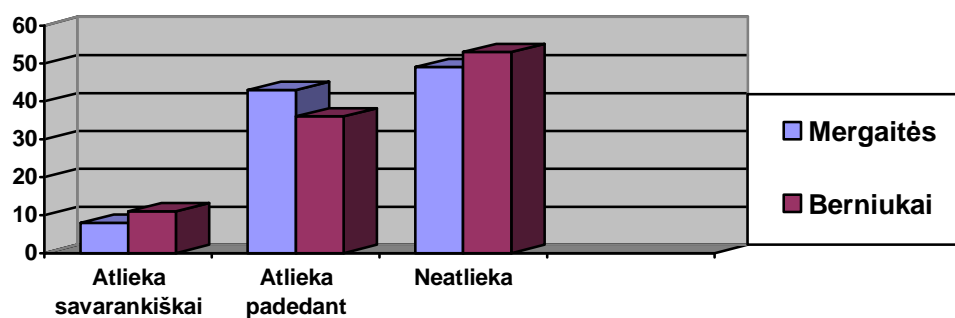
3 pav. Mokinių gebėjimas naudotis elektroniniais prietaisais, %

Matome, kad savarankiškai pasinaudoti elektroniniais prietaisais geba labai maža dalis tiriamųjų (10 %): savarankiškai mokiniai dažniausia atskiria elektrinius žaislus nuo kitų žaislų (32 %), atpažįsta veikiančią žaislą nuo neveikiančio bei skiria automatinę skalbimo mašiną ir elektrinę viryklę nuo kitų buitinių prietaisų (28 %), išskiria telefoną bei muzikinius elektrinius žaislus iš kitų žaislų (24 %). Tyrimas leidžia daryti išvadą, kad savarankiškai mokiniai atpažįsta tuos prietaisus, su kuriais susiduria kiekvieną dieną, o gebėjimui pasinaudoti prietaisu užtenka įsiminti kelias paprastas veiksmų operacijas. Daugiau mokinių geba pasinaudoti elektroniniais prietaisais mokytojai padedant - 39 % visų tiriamųjų: jie pakankamai gerai nurodo elektrinių žaislų skirtumus nuo kitų žaislų (34 %), atpažįsta maitinimo elementą (32 %) bei automatinę skalbimo mašiną (56 %) ir viryklę (54 %), pasinaudoja minkštais (74 %), muzikiniais elektriniais žaislais (64 %). Žymiai daugiau mokinių padedant mokytojai atskiria elektrinius žaislus nuo kitų (56 %), atpažįsta veikiančius prietaisus nuo neveikiančių (44 %), o taip pat geba pasinaudoti automatinės skalbimo mašinos ir elektrinės viryklės teikiamomis galimybėmis (22 %). Daugiau nei pusė (51 % visų tiriamųjų) nemokėjo naudotis elektronikos prietaisais: du trečdaliai tiriamųjų nepasinaudojo automatine skalbimo mašina bei elektrine virykle (78 %), neskyrė komunikacinių elektrinių priemonių (racijos – 78 %, telefono – 76 % tiriamųjų) bei maitinimo elemento (64 %), nežinojo kaip elgtis su žaislais su nuotoliniu valdymu (26 %). Sunkiausiai vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams sekasi su elektrinių prietaisų kainų išmanymu bei šių daiktų pirkimu: daugiau nei du trečdaliai tiriamųjų (70 %) negeba atpažinti šių žaislų parduotuvėje bei jų nusipirkti (78 %).

Stebėjimo protokolų žymos leido nustatyti, kiek atskiroms temoms mokytojai skyrė pamokų, formuodami vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių gebėjimą tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus. Stebėjimo protokolų analizės duomenys (žr. 5 pr.) leidžia teigti, kad daugiausiai pamokų pedagogai skiria mokinių gebėjimui atpažinti elektrinius žaislus nuo kitų ir jų skirtumų analizei (56 % skyrė 2 pamokas, 16 % šiai temai skyrė 4 pamokas per mėnesį). Daugiau nei pusė (58 %) nurodė, kad po dvi pamokas per mėnesį skyrė elektrinių žaislų atpažinimui parduotuvėje tarp kitų žaislų bei jų kainų išmanymui. Pusė tiriamųjų (50 %) po dvi pamokas skyrė ir supažindinimui su maitinimo elementu, o 40 % tiriamųjų nurodė po dvi pamokas skyrė minkštų, muzikinių bei komunikacinių elektrinių žaislų pažinimui ir mokymui naudoti. Daugiausia pamokų – po šešias per mėnesį – pedagogai nurodė skyrė supažindinimui su automatine skalbimo mašina bei virykle (16 %) bei mokymui saugiai juos eksploatuoti (26 %

tiriamųjų). Beveik trečdalis pedagogų (26 %) nurodė, kad supažindinimui su elektronikos prietaisais atskirų pamokų neskyrė. Stebėjimo protokolo žymos leido nustatyti, kaip pedagogai derina specialiąsias programas su bendrosiomis rengdami individualias ugdymo programas vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriantiems mokiniams. Nurodydami, kuo remdamiesi jie parenka elektronikos pradmenų ugdymo turinį, 94 % tiriamųjų teigė naudojantys įvairiuose literatūros šaltiniuose randamas rekomenduojamas temas, o daugiau nei pusė – 62 % ir bendrosiose programose nurodytomis temomis. Tai leidžia daryti išvadą, kad pedagogai siekia, kad kiekvienas mokinys nepriklausomai nuo jo patiriamų specialiųjų ugdymosi poreikių lygio gebėtų tinkamai eksploatuoti jo aplinkoje esančius elektroninius prietaisus. Stebėjimo protokolo žymos leido nustatyti kliuvinius, trukdžius konkrečiam mokiniui įsisavinti jam parinktą elektronikos pradmenų ugdymo turinį (žr. 5 pr.). 92 % tiriamųjų nurodė šiam gebėjimui formuoti skyrę per mažai laiko, 90 % pedagogų tvirtino, kad jiems trūko metodinės literatūros kaip formuoti šį gebėjimą, o kiek daugiau nei pusė (58 %) tiriamųjų akcentavo mokymo priemonių trūkumą. Trečioji pedagogų nurodyta priežastis leidžia teigti, kad formuodami vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių elektronikos eksploatavimo gebėjimus pedagogai neatsižvelgia į rekomendaciją šiuos mokinius supažindinti su tais elektroniniais prietaisais, kurie yra sutinkami jų aplinkoje. Pedagogai stebėjimo protokoluose buvo paprašyti nurodyti esamą mokinio situaciją (žr. 5 pr.). Daugiau nei pusė tiriamųjų (68 %) nurodė, kad mokiniai geba naudotis kai kuriais elektroniniais prietaisais su mokytojos pagalba, tačiau kartu tvirtino, kad dar reikia skirti pakankamai daug laiko, kad šie gebėjimai būtų taikomi savarankiškai (52 %).

Lygindami mergaičių ir berniukų gebėjimą naudotis elektroniniais prietaisais konstatavome skirtumus (žr. 6 ir 7 priedus). Mergaičių ir berniukų, gebėjusių savarankiškai pasinaudoti elektronikos prietaisais lygis skyrėsi 3 % (atitinkamai 8 % ir 11 %). Mokytojai padedant skirtumas tarp minėtų grupių buvo didesnis – 7 % (atitinkamai 43 % ir 36 %). Tarp nemokėjusių mergaičių ir berniukų naudotis elektronikos prietaisais skirtumas taip pat nedidelis – 4 % (mergaitės nemokėjo naudotis prietaisais 49 % , o berniukai nemokėjo pasinaudoti prietaisais 53 %). Šie skirtumai ypač akivaizdūs diagramoje:

4 pav. Mergaičių ir berniukų gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais skirtumai, %

Tyrimo duomenys leido nustatyti, kokius prietaisus geriau geba naudoti mergaitės, o kuriuos berniukai. Tyrimo duomenis palyginome:

2 lentelė

Mergaičių ir berniukų gebėjimo naudoti atskirus elektronikos prietaisus palyginamoji lentelė, %

UŽDUOTYS	Atlieka savarankiškai		Atlieka mokytojai padedant		Negeba atlikti	
	Mergaitės, %	Berniukai, %	Mergaitės, %	Berniukai, %	Mergaitės, %	Berniukai, %
Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	31,8	32,1	59,1	53,6	9,1	14,3
Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	-	3,6	45,5	25	54,5	71,4
Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	9,1	10,7	22,7	17,9	68,2	71,4
Elektroninių žaislų kainų išmanymas	-	-	-	-	100	100
Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	-	-	27,3	17,9	72,7	82,1
Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	22,7	32,1	54,5	35,7	22,7	32,1
Elektroninių prietaisų maitinimo elemento	4,5	3,6	36,4	28,6	59,1	67,9

(baterijos) atpažinimas						
Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	9,1	-	72,7	75	18,2	25
Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	9,1	-	68,2	71,4	22,7	28,6
Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)	18,2	28,6	68,2	57,1	13,6	14,3
Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų	18,2	28,6	63,6	50	18,2	21,4
Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso parinkimas pagal konkrečią situaciją	-	7,1	36,4	28,6	63,6	64,3
Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	-	-	22,7	25	77,3	75
Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis	-	-	22,7	21,4	77,3	78,6
Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	13,6	21,4	68,2	46,4	18,2	32,1
Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	13,6	21,4	63,6	46,4	22,7	32,1
Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	-	-	18,2	25	81,8	75
Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis	-	-	18,2	25	81,8	75

Lyginant duomenis aiškiai matyti, kad tiek berniukai, tiek mergaitės savarankiškai geba pasinaudoti tais pačiais elektroniniais prietaisais: mokiniai atskiria elektroninius žaislus nuo kitų žaislų tiek namuose, tiek parduotuvėje (atitinkamai 32,1 % ir 31,8 %), atskiria veikiančius žaislus nuo neveikiančių (atitinkamai 32,1 % ir 22,7%), skiria maitinimo elementą (berniukai 3,6 %, mergaitės 4,5%). Mergaitės savarankiškai geba pasinaudoti ir minkštais bei muzikiniais žaislais bei žaislais su nuotoliniu valdymu (9,1 %), o berniukai geriau moka naudotis telefonu ir geriau išmano elektroninių žaislų skirtumus nuo kitų žaislų (28,6 %).

Stebėjimo duomenys leido palyginti ir su mokytojos pagalba besinaudojančių šių grupių elektroninių prietaisų rūšis. Su mokytojos pagalba gebančių naudotis elektronikos prietaisais kiekis abejose tiriamųjų grupėse stipriai išaugo. Su mokytojos pagalba daugiau elektroniniais prietaisais naudojasi mergaitės (43 %) nei berniukai (36 %). Jos daugiau naudojasi automatinė skalbimo mašina bei elektrine virykle, telefonu, o berniukai pasinaudoja ir įvairiais elektroniniais žaislais. Deja, tiek berniukai, tiek mergaitės visiškai neišmano elektroninių žaislų kainų (100 %) bei negeba jų nusipirkti (atitinkamai 82,1 % ir 72,7 %).

Palyginus mergaičių ir berniukų gebėjimą naudotis elektronikos prietaisais paaiškėjo, kad berniukai daugiau geba naudotis savarankiškai (11 %), o mergaitės naudodamosi elektroniniais prietaisais labiau linkę sulaukti mokytojos pagalbos (43 %). Be to, mergaitės geriau naudojasi elektroniniais žaislais, o berniukai telefonu ir buitine technika. Šį skirtumą galėtume paaiškinti mokinių amžiui būdingu poreikiu ir skirtingais mokinių interesais

Stebėjimo protokolų analizė (žr. 6 ir 7 priedus) leido nustatyti kliuvinius, trukdžiusius įsisavinti elektronikos pradmenų turinį mergaitėms ir berniukams. Mergaitėms įsisavinti elektronikos pradmenų ugdymo turinį trukdė per mažai skirtas laikas šio gebėjimo formavimui (86,4 % tiriamųjų) bei metodinės literatūros trūkumas, kaip formuoti šį gebėjimą (81,8 %). Analizuojant kliuvinius, trukdžiusius elektronikos pradmenų ugdymo turinį įsisavinti berniukams, pedagogai nurodė ir mokomųjų priemonių trūkumą (67,9 % tiriamųjų). Turinio įsisavinimo skirtumus sąlygoja ir mokinių individualios psichofizinės savybės (taip teigia visi tiriamieji): pastebima tendencija, kad nepavykus iš pirmo karto atlikti kokio nors veiksmo, berniukai jį pakartoja antrą kartą ir tik nepavykus šiam bandymui laukia pagalbos iš mokytojos. Mergaitės priešingai: nepavykus ko nors atlikti tuoj kreipiasi pagalbos į mokytoją. Be to, neatlikus vieno veiksmo etapo (pvz.: pasirinkus netinkamą žaislą), jos tikisi, kad ir kitą veiksmą už jas padarys mokytoja (pvz.: paduos reikiamą žaislą). Remdamiesi stebėjimo protokolo žymomis (žr. 6 ir 7 priedus) nustatėme kiek skiriasi berniukų ir mergaičių esama mokymo situacija: mokytojai nurodė,

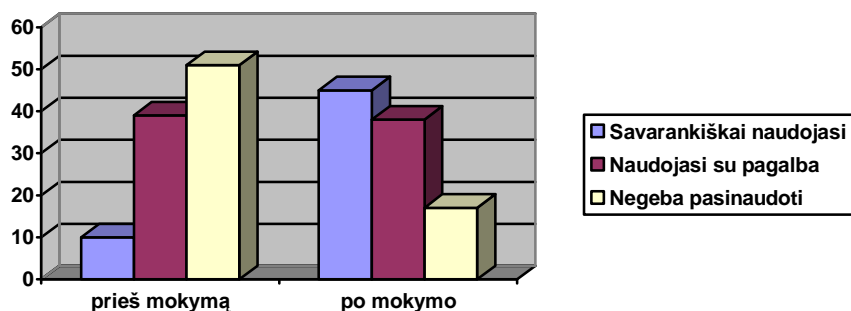
kad mergaitės geriau naudojasi prietaisais su mokytojos pagalba nei berniukai (atitinkamai 72,7 % ir 64,3 %). Kad vis dar nepakankami gebėjimai naudotis elektroniniais prietaisais pedagogai daugiau nurodo berniukus (57,1 % berniukams, 45,5 % mergaitėms). Pedagogų vertinamas mokinių realų gebėjimų lygis leidžia tikėtis, kad pedagogai rengdami individualias programas ir parinkdami elektronikos pradmenų ugdymo turinį atsižvelgs į skirtingas berniukų ir mergaičių turinio įsisavinimo galimybes bei skirtingus polinkius.

2. 4. 4. Ketvirtos lavinamosios klasės mokinių gebėjimas naudotis elektroniniais prietaisais po elektronikos pradmenų rekomendacinių temų įgyvendinimo

Siekdami gerinti lavinamųjų klasių mokinių gebėjimų naudotis elektronikos prietaisais lygį, parengėme rekomendacines elektronikos pradmenų ugdymo temas ketvirtų lavinamųjų klasių mokinių darbų programos plėtotei (žr. 8 priedą) bei paruošėme rekomendacinę individualios programos rengimo formą (žr. 9 priedą). Atlikome eksperimentinį mokymą, bei fiksavome mokinių užduočių atlikimo lygį (žr. 10 priedą).

Stebėjimo duomenys buvo analizuojami remiantis stebėjimo protokolų atžymomis. Kaip ir prieš eksperimentinį mokymą, taip ir jo metu stebėjimo protokolo formoje skyrėme tris gebėjimo lygius: gebančius savarankiškai naudotis elektronikos prietaisais, gebančius naudotis su mokytojos pagalba, negebančius naudoti nurodytų prietaisų.

Tyrimo duomenys leidžia tvirtinti, kad mokinių gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais lygis kito: po eksperimentinio mokymo savarankiškai elektroniniais prietaisais gebėjo naudotis 45 % tiriamųjų (iki tyrimo 10 %), su pagalba 38 % (iki eksperimentinio mokymo buvo 39 %), negebėjo naudotis 17 % (buvo 51 %). Šį gebėjimų skirtumą galime pavaizduoti diagrama.

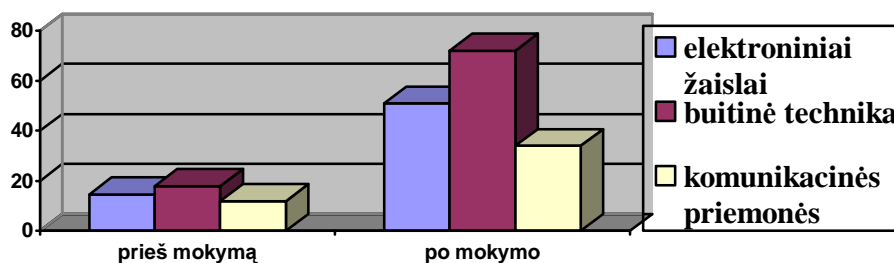

5 pav. Mokinių gebėjimų lygių skirtumas iki eksperimentinio mokymo ir po jo, %

Kaip matome iš 5 paveikslo, pagausėjo mokinių, gebančių elektronikos prietaisais naudotis savarankiškai, mažai (tik 17 %) jais naudotis nemoka. Pabandėme nustatyti, kas galėjo lemti tokį

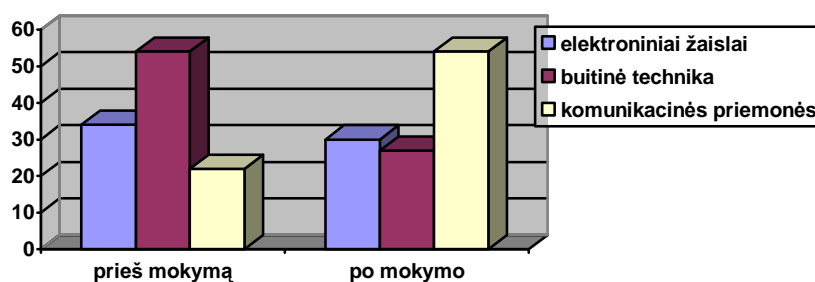
mokinių gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais lygio kilimą: analizuodami stebėjimo protokolų žymas pastebėjome (žr. 10 pr.), kad priešingai negu iki rekomendacinių temų pateikimo, dabar pedagogai skyrė daugiau pamokų per mėnesį. Kad skyrė po keturias pamokas supažindinimui su elektronikos prietaisų asortimentu, kainomis nurodė 98 % tiriamųjų, saugiai elektroninių žaislų eksploatacijai skyrė keturias pamokas per mėnesį teigė 72 % pedagogų. Beveik visi pedagogai (92 %) nurodė skyrė šešias pamokas per mėnesį mokinių supažindinimui su buitine technika – automatine skalbimo mašina ir elektrine virykle.

Tyrimo duomenys leido nustatyti, kokiais prietaisais mokiniai geba daugiau naudotis savarankiškai. Kaip matome 6 paveiksle, mokinių gebėjimas savarankiškai naudoti elektroninius prietaisus ar prietaisus su elektronikos elementais žymiai pakito: mokiniai daug geriau geba naudoti žaislus, buitinę techniką o taip pat ir komunikacines priemones.

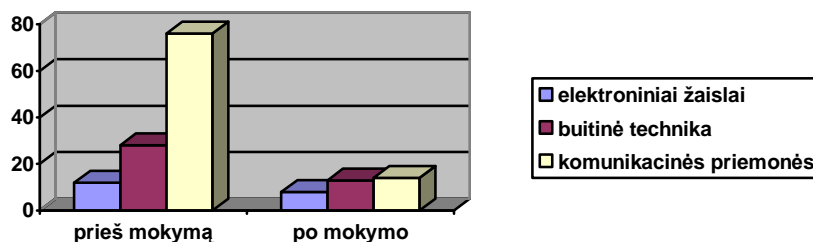
6 pav. Mokinių gebėjimas savarankiškai naudotis elektroniniais prietaisais, %

Po mokymo pagal mūsų parengtas rekomendacines elektronikos pradmenų ugdymo temas padaugėjo vaikų, gebančių naudotis elektroniniais prietaisais su mokytojos pagalba. Šį skirtumą galime matyti 7 paveiksle.

7 pav. Mokinių gebėjimas naudotis elektroniniais prietaisais su mokytojos pagalba, %

Kaip matome iš 7 paveikslo, ypač pakito gebančių naudotis komunikacinėmis priemonėmis, tačiau sumažėjo gebančių naudotis elektroniniais žaislais ir buitine technika. Šis sumažėjimas rodo, kad kai kurie vaikai po specialaus mokymo šiais prietaisais pradėjo naudotis savarankiškai. Ženkliai sumažėjo vaikų, negebančių naudotis elektronikos prietaisais net su mokytojos pagalba. Tai vaizduoja 8 paveikslas:

8 pav. Mokinių naudojimas elektroniniais prietaisais su mokytojos pagalba, %

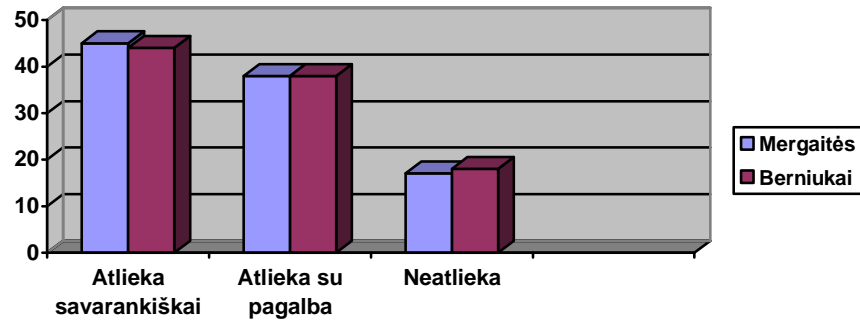
8 paveiksle matome, kad prieš mokymą negebančių naudotis elektronikos prietaisais ar prietaisais su elektronikos elementais buvo daugiau, negu po mokymo. Toks ryškus skirtumas leidžia daryti išvadą, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių supažindinimas su elektronikos prietaisais yra būtinas jų socialinių gebėjimų plėtotei, o parengtos rekomendacinės elektronikos pradmenų ugdymo temos atitinka vaikų amžių ir poreikius.

Remdamiesi stebėjimo protokolo žymomis (žr. 11 pr.) pabandėme nustatyti kliuvinius, trukdančius įsisavinti elektronikos pradmenų ugdymo temas: pagrindinėmis kliūtimis pedagogai nurodė metodinės literatūros trūkumą, kaip formuoti šį gebėjimą bei mokomųjų priemonių trūkumą (84 %). Tuos pačius kliuvinius pedagogai buvo įvardiję ir prieš rekomendacinių temų pateikimą, tačiau dabar nurodančių šias priežastis skaičius skiriasi: sumažėjo pedagogų, kuriems trūksta metodinės literatūros (atitinkamai buvo 90 %), bet pagausėjo pedagogų, pritrūkusių mokomųjų priemonių (atitinkamai buvo 58 %). Tai rodo, kad pedagogai neįsiklauso į rekomendaciją vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius supažindinti su jų aplinkoje esančiais elektroniniais daiktais.

Stebėjimo protokolų analizė po rekomendacinių temų mokymo (žr. 11 pr.) leidžia teigti, kad mokinių, gebančių savarankiškai naudotis elektronikos prietaisais pagausėjo (taip nurodė 68 % tiriamųjų, iki rekomendacinių temų mokymo taip buvo nurodę 2 %). Pagausėjo mokinių, gebančių naudotis su mokytojos pagalba, o negebančių naudotis prietaisais beveik neliko (pedagogai šiam lygiui priskiria tik 2 % tyrime dalyvavusių mokinių). Tai leidžia daryti išvadą, kad pedagogai skyrė reikiamą dėmesį gebėjimo eksploatuoti elektronikos prietaisus ugdymui, o rekomenduotas elektronikos ugdymo turinys atitinka mokinių poreikius ir polinkius.

Kaip ir prieš eksperimentinį mokymą, taip ir po jo palyginome skirtumus tarp berniukų ir mergaičių gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais. Paaiškėjo, kad po eksperimentinio mokymo mergaitės geba savarankiškai naudotis prietaisais daugiau nei berniukai (atitinkamai 45 % ir 44

%), gebančių naudotis su pagalba tiek pat (po 38 %), o negebančių naudotis berniukų daugiau nei mergaičių (atitinkamai 18 % ir 17 %). Tai matyti 9 paveiksle:

9 pav. Mergaičių ir berniukų gebėjimo naudotis elektronikos prietaisais skirtumai, %

Kaip matome 9 paveiksle, tiek mergaičių, tiek berniukų gebančių savarankiškai naudotis elektronikos prietaisais pagausėjo, tačiau skirtumas tarp jų nežymus (mergaičių yra 1% daugiau). Pakito ir mokinių, gebančių naudotis prietaisais su mokytojos pagalba skaičius: mergaičių jis sumažėjo nuo 43 % iki 38 %, o berniukų padaugėjo nuo 36 % iki 38 %. Šį kitimą galime paaiškinti tuo, kad padaugėjo mokinių, gebančių prietaisus naudoti savarankiškai (negebančių naudotis prietaisais mergaičių liko 17 %, buvo 49 %; berniukų liko 18 %, buvo 53 %). Tai rodo, kad po mokymo formuojant elektronikos pradmenų gebėjimus pagal rekomendacines temas mokinių lygis kilo. Kaip ir prieš mokymą, taip ir po eksperimentinio mokymo, berniukų, negebančių naudotis elektronikos prietaisais yra daugiau nei mergaičių, tačiau skirtumas po mokymo tarp jų yra mažesnis (po mokymo 1%, prieš mokymą 4 %). Tokie duomenys leidžia daryti išvadą, kad parengta eksperimentinė programa atitinka 4 – os lavinamosios klasės mokinių poreikius.

Analizuojant mokinių gebėjimus po eksperimentinio mokymo paaiškėjo, kurias temas eksperimentinėje programoje reikėtų keisti: temos „elektroninių žaislų kainos“ reikėtų atsisakyti visai (prieš mokymą mokiniai nei vienas negebėjo ne tik nusipirkti jokio žaislo, bet ir neišmanė jų kainų), menkai šie gebėjimai pakito ir po mokymo. Šios temos reikėtų mokyti vyresnėse klasėse, lygiagrečiai formuojant atitinkamus matematinius įgūdžius. Temą apie „komunikacinių prietaisų eksploataciją“ reikėtų keisti: vaikams neaktualu supažindinimas su racija (jų aplinkoje šis prietaisas sutinkamas retai), geriau reikėtų įjungti temą apie supažindinimą su vaizdo ir garso prietaisais.

Išvados. Atlikus vaikų gebėjimų analizę po eksperimentinio mokymo pagal rekomenduojamas elektronikos pradmenų ugdymo temas galime daryti išvadą, kad mokant temų

apie elektroniką mokinių, patiriančių vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius, gebėjimas naudotis šiais prietaisais kilo. Tai patvirtino mūsų antrą ir trečią hipotezes. Vaikų aplinkoje dažniausiai sutinkami elektroniniai žaislai, todėl būtina su jais mokinius specialiai supažindinti. Gebėjimo tinkamai eksploatuoti elektronikos prietaisus reikšmė vaiko psichosocialinei raidai reikalauja išsamesnio vertinimo ir tyrimo: mūsų pasirinkta tyrimo metodika šios hipotezės neatskleidė.

Išvados

1. Remdamiesi mokslinės literatūros šaltinių analize galime teigti, kad vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių mokinių gebėjimas tinkamai eksploatuoti jų aplinkoje esančius elektroninius prietaisus sudaro optimalias sąlygas jų psichosocialinei raidai: mokiniai siekia aktyvesnio tarpusavio komunikavimo, lavėja pažintiniai procesai, gerėja atmintis. Mokslinės literatūros analizė patvirtina mūsų pirmąją hipotezę, kad mokinių gebėjimas saugiai eksploatuoti jų aplinkoje sutinkamus elektroninius prietaisus bei prietaisus su elektronikos elementais sudaro optimalias prielaidas vaikų psichosocialinei raidai.

2. Konkretus elektronikos pradmenų ugdymo turinys nurodytas tik bendrosiose programose (2003), o lavinamųjų klasių mokiniams tokia programa dar iki šiol nėra parengta. Anketinės apklausos tyrimo rezultatai rodo, kad pedagogai supažindina mokinius su buitinais prietaisais ir elektroniniais žaislais tam skirdami atskiras pamokas. Tai patvirtina mūsų antrąją ir trečiąją hipotezes, kad elektronikos pradmenų ugdymo turinys, kurį parenka mokytojai ugdydami vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančius mokinius, atitinka mokinių realius poreikius ir galimybes.

3. Savarankiškai pasinaudoti elektroninio prietaiso teikiamomis galimybėmis gali mažiau nei penktadalis tiriamųjų, beveik du penktadaliai geba pasinaudoti mokytojai padedant ir tiek pat naudotis elektroniniais prietaisais negeba. Žymių skirtumų tarp berniukų ir mergaičių gebėjimų naudotis elektroniniais prietaisais nenustatyta.

4. Parengtos rekomendacinės elektronikos pradmenų ugdymo temos darbų programos plėtotei atitinka realius mokinių poreikius ir galimybes susipažinti su nurodytais prietaisais. Šią išvadą patvirtina mokinių veiklos rezultatų analizė po mokymo pagal parengtas rekomendacines temas: mokinių, gebančių savarankiškai naudotis elektroniniais prietaisais išaugo iki dviejų penktadalių, gebančių naudotis su mokytojos pagalba iki trijų penktadalių, o negebančių naudotis beveik neliko.

5. Remdamiesi gautais tyrimo rezultatais galime pateikti tokias elektronikos pradmenų ugdymo proceso gerinimo rekomendacijas:

- Reikalinga darbų programos plėtotė vidutinius ir didelius specialiuosius ugdymosi poreikius patiriančių 4 klasių mokiniams, įtraukiant į ją temas apie elektronikos pradmenų ugdymą
- Pateikti rekomendacijas kaip rengiant individualią elektronikos pradmenų ugdymo programą derinti specialiąsias ir bendrąsias programas.

Literatūra

1. *2005 – 2007 metų bendrieji ugdymo planai.* (2005). Vilnius
2. Alifanovienė, D. (2001). Socialinių ir buitinių gebėjimų ugdymas specialiosios mokyklos žemesniosiose klasėse. *Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita.* (p 85 - 93). Šiauliai. Šiaurės Lietuva
3. Ališauskas, A. (1997). Specialieji mokymosi poreikiai: pažinimas ir įvertinimas bendrojo lavinimo mokyklose. *Specialiųjų poreikių vaikai.* (109 – 120). Šiauliai.
4. Ambrukaitienė, A. (1997 sausio 29 - 30). Ikimokyklinio amžiaus vaikų, turinčių kompleksinių vystymosi sutrikimų, pažinimo bei ugdymo prielaidos. . *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga.* (p. 150 – 151). Šiauliai.
5. Astapovičienė, E., Liaudanskienė, V., Viliūnienė, A. (2003). *Savarankiškumo formavimas buityje.* Vilnius
6. Baranauskienė, I. (1997 sausio 29 - 30). Bausti, skatinti, o gal bendradarbiauti? *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga.* (p. 151 – 153). Šiauliai.
7. Baranauskienė, I. (2001). Gyvenimiškųjų gebėjimų ugdymas. *Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita.* (p 168 - 173). Šiauliai. Šiaurės Lietuva
8. Baranauskienė, I. (2004). *Vadybiniai sprendimai.* Kaunas.
9. *Bendrosios programos ir išsilavinimo standartai.* (2003).
10. *Bendrosios psichologijos paskaitos.* (1980). Vilnius.
11. Bogdavičienė, B. (1997 sausio 29 - 30). Vaiko, turinčio kompleksinių sutrikimų, individuali ugdymo programa.. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga.* (p. 38 - 39). Šiauliai.
12. Daulenskienė, J. N. V. (2003). *Protinio atsilikimo klinika.* Šiauliai.
13. Elijošienė, I. (2003). Sutrikusios raidos vaikų ugdymas atsižvelgiant į jų specialiuosius poreikius. Vaikai, turintys intelekto sutrikimų. *Specialiojo ugdymo pagrindai.* (p. 260 – 273). Šiauliai.
14. Gailienė, N., Bulotaitė, A., Sturlienė, L. (1996). *Aš myliu kiekvieną vaiką.* Vilnius. Margi raštai.
15. Galkienė, A. (2003). *Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis.* Monografija. Šiauliai
16. Galkienė, A.. (2005) *Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje.* VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.

17. Geigalienė, A. (2006). Kaip formuluoti pamokos uždavinius? *Dialogas Nr. 9(696)*
18. Gevorgianienė, V. (1998). Vidutiniškai ir žymiai sutrikusio intelekto asmenų bendravimo ir bendradarbiavimo bruožai. *Specialusis ugdymas. Mokslo darbai.* (p 10-16). Šiauliai.
19. Gražulevičienė, R. (2002). *Žmogaus ekologija.* Kaunas.
20. Grigonis, A. (1997 sausio 29 - 30). Individuali mokymo programa vidutinės protinės negalės vaikui.. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga.* (p. 70 - 71). Šiauliai.
21. Grincevičienė, N. (2001). Individualios programos planavimas. *Dialogas. Nr. 10*
22. Grinevičienė, N. (2002). *Vaikystės žaidimai.* Kaunas. Šviesa.
23. Grinevičienė, N. (2004). *Žaidimai per lietuvių kalbos pamokas I klasėje.* Kaunas. Šviesa.
24. Grinevičienė, N., Jarovaitienė, R. (1997). *Tradiciniai žaidimai.* Kaunas Šviesa.
25. Hallahan, D. P., Kauffman, J. M. (2003). *Ypatingieji mokiniai: specialiojo ugdymo įvadas.* Vilnius: Alma littera
26. Jones, S. (2001). Socialiniai įgūdžiai – profesinio rengimo dalis. *Darbinis ir profesinis neįgaliųjų rengimas: turinio kaita.* (p 32 – 34). Šiauliai. Šiaurės Lietuva
27. Jovaiša, L., Vaitkevičius, V. (1987). *Pedagogikos pagrindai: 1 dalis.* Kaunas.
28. Kalvaitis, A.. (2003). Mokykla kaip socialinis reiškinys. *Kriziniai ugdymo etapai ir vaiko ekologija.* (p. 28 – 34). Šiauliai.
29. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai (edukologija ir kiti socialiniai mokslai).*. Vadovėlis. Kaunas: Judex.
30. Kaukėnaitė, L. (1996). Darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymui III– IV klase. *Specialiosios mokyklos programos.* Vilnius: Leidybos centras.
31. Kaukėnaitė, L. (1998). Darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo vaikų ugdymui V – X klasei. *Specialiosios mokyklos programos.* Vilnius: Leidybos centras.
32. Kyburienė, L. (1997 sausio 29 - 30). Darbinio mokymo organizavimo sunkumai specialiosios mokyklos V – IX klasėse.. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga.* (p. 122 - 123). Šiauliai.
33. Kučinskas, V. (2000). *Socialinis darbas švietimo sistemoje.* Klaipėda.
34. Kveskienė, G. (1996). Moksleivių laisvalaikio kultūra. *Laisvalaikio kultūra: teorija, praktika, rekomendacijos.* (p. 12 – 14). Vilnius.
35. Lietuvos Respublika. *Specialiojo ugdymo įstatymas gruodžio 15 d. Nr. VIII – 96.* (1998). Vilnius.

36. Lietuvos Respublika. *Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. Balandžio 30 d. įsakymas Nr. ISAK/624 „Dėl technologinio ugdymo programų ir standartų įgyvendinimo“*. Vilnius.
37. Lietuvos Respublika. *Švietimo įstatymas birželio 25 d. Nr.1 – 1491*. (1991). Vilnius
38. Lietuvos Respublika. *Švietimo įstatymo pakeirimo įstatymas*. (2003).
39. Myers, D. G. (2000). *Psichologija*. Kaunas. Poligrafija ir informatika.
40. Petty, G. (2006). *Šiuolaikinis mokymas: praktinis vadovas*. Vilnius. Tyto Alba
41. Radzevičienė, L. (2002). *Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių psichosocialinė raida*. Šiauliai.
42. Raškevičiūtė, L. (2004). Ugdymo proceso individualizavimas – individualios programos rengimas. *Dialogas Nr. 21(614)*.
43. Šedienė, P., (2003). Žmogui reikia žmogaus: tarpasmeninių santykių svarba žmogaus gyvenime. *Socialiniai neįgalumo aspektai: žmogui reikia žmogaus*. (p. 10 – 17). Kaunas
44. *Vaikų vystymosi sutrikimai*. (1978). Kaunas: Šviesa.
45. Vitkauskaitė, D. (1997 sausio 29 - 30). Buities darbų mokymas specialiojoje mokykloje. *Specialiųjų poreikių vaikų ugdymas: mokslinės konferencijos medžiaga*. (p. 236 – 238). Šiauliai.
46. Vitkauskaitė, D. (1997). *Buitinių gebėjimų ugdymas specialiosios mokyklos žemesniosiose klasėse*. Šiauliai.
47. Vitkauskaitė, D. (2001). *Teoriniai socialinio darbo modeliai*. Šiauliai.
48. Vitkauskaitė, D. (2004). *Specialiųjų poreikių moksleivių socialinių gebėjimų ugdymas*. Šiauliai.
49. Žydžiūnaitė, V., (2002). Įgalinimas kaip slaugytojų kompetencijų vystymo dimensija. *Specialusis ugdymas Nr. 1 (6)*. (p. 112 – 120) Šiauliai.
50. Žukauskienė, R., (2007). *Raidos psichologija*. Vilnius. Margi raštai.
51. Коноплястая, С. (1991). Подготовляемость умственно отсталых учащихся к самостоятельной деятельности в быту – важная условия их умственной интеграции в общество. *Specialiųjų poreikių asmenų integracija: mokslinės konferencijos tezės*.

Audronė Mališkienė

DEVELOPMENTAL PROJECT OF TASKS' PROGRAM FOR SCHOOLCHILDREN WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS OF FOURTH GRADE

Summary

Analysis of scientific literature reveals that scientists actively discuss issues, regarding what electronic means and devices should children be familiar with, teach how to use them, so that there would be optimal possibilities for their adaptation in society. This motivates to change task program for schoolchildren with extensive and extremely extensive educational needs of fourth grade by including topics, regarding formation of this skills in this field.

It is possible to hypothesize that ability to safely behave with electronic toys and house appliances could increase children motivation to play social roles' games and the suggested topics for development of a program, regarding involvement of basics of electronics into the program, will not only meet children needs, wishes and interests, but will also allow for adequate communication with social environment.

Research participants constituted of 30 crafts teachers of lower training grades in special schools and 50 schoolchildren with extensive and extremely extensive educational needs in specials schools.

Most significant conclusions from empirical research are:

- Data from teachers' questionnaire reveal that all of them follow the task program prepared by Kaukenaite for children with extensive and extremely extensive educational needs and two thirds of respondents indicate that they introduce these students to electronic devices and methods, even though these topics are not included into the program.
- Research on children ability to use electronic devices and devices with electronic elements allows concluding that there is no difference among girls and boys in regard to electronic equipment they should be acquainted with.
- Research hypothesis was confirmed in that suggested topics for tasks program development for children with extensive and extremely extensive educational needs, regarding formation of basics of electronics and development of skills for proper use of devices will meet children needs, hobbies and interests and will allow for adequate communication.

Key words: electronics, basics of electronics, individual program, schoolchildren experiencing extensive and extremely extensive educational needs.

Eksperimentinės elektronikos ugdymo programos kūrimas vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams

APKLAUSA

GERBIAMA MOKYTOJA, GERBIAMAS MOKYTOJAU,

Modernėjanti visuomenė skatina keisti sutrikusio intelekto mokinių ugdymo turinį: iškilo būtinybė supažindinti juos su naujomis technologijomis, mokyti naudotis paprasčiausiomis bei reikalingiausiomis elektroninėmis priemonėmis. Elektronikos eksploatavimo gebėjimų ugdymo tikslas – sudaryti sąlygas kiekvienam proto negalios vaikui pagal galimybes įgyti žinių ir įgūdžių, leidžiančių kuo funkcionaliau ir estetiškiau tvarkyti savo buitį ir būti kuo mažiau priklausomiems nuo aplinkinių. Manome, kad geriausiai apie tai, kokį ugdymo turinį reikia numatyti šiems vaikams galite pasakyti Jūs, kasdien juos ruošdami savarankiškam gyvenimui. Mums Jūsų, mokytojo (-os) nuomonė yra labai svarbi!

Apklausa yra ANONIMINĖ, todėl anketoje nei PAVARDĖS, nei MOKYKLOS nurodyti NEREIKIA

Atsakymai be pavardžių ir mokyklų pavadinimų bus įvesti į kompiuterį, todėl **niekas nesužinos, kas pildė anketą ir iš kokios mokyklos**. Iš viso tyrime dalyvauja per 30 mokytojų iš visos Lietuvos. Primename, jog anketoje "teisingų" ir "neteisingų" atsakymų nėra. Atsakymai tiesiog atspindi galimą nuomonių įvairovę. Labai svarbu, kad anketa būtų užpildyta **iki galo**, nepaliekant neatsakytų klausimų.

DĖKOJAME UŽ DALYVAVIMĄ IR LINKIME SĖKMĖS!

Amžius

Lytis

Darbo stažas

V – vyras; M – moteris; pavyzdys

PAVYZDYS:

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Lavinamųjų klasių mokinių gebėjimo perprasti ir eksploatuoti elektroninius prietaisus ugdymas būtinas jų savarankiškumui ir orientacijai socialinėje aplinkoje.				X

1. Pastaruoju metu specialistai diskutuoja dėl būtinybės supažindinti vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokinius su elektronikos prietaisais. Pasak jų, taip būtų sudarytos palankios sąlygos jų socialinei orientacijai. Tačiau nesutariama, su kokiais prietaisais būtina juos supažindinti. Ką apie tai manote Jūs: ar pritariate teiginiams (kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą)

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Lavinamųjų klasių mokinių gebėjimo perprasti ir eksploatuoti elektroninius prietaisus ugdymas būtinas jų savarankiškumui ir orientacijai socialinėje aplinkoje.				
Lavinamųjų klasių mokinius būtina supažindinti su elektroniniais žaislais tam, kad užtikrintume jų pačių saugumą (neardyti, nebandyti ragauti ir pan.)				
Supažindinimas su telefonu ugdo mokinių kalbą, skatina komunikaciją, lavina smulkiąją motoriką bei regimąjį suvokimą (sms rašymas).				
Lavinamųjų klasių mokinius būtina supažindinti su tinkamu televizoriaus eksploatavimu, nes taip ugdomas mokinių regimasis suvokimas, taisyklinga laikysena bei skatinamas domėjimasis aplinkiniu pasauliu.				
Mokymas tinkamai eksploatuoti radijo imtuvą, magnetofoną padeda pasirinkti juos kaip laisvalaikio formą, ugdo foneminę klausą ir ekspresyviąją kalbą.				
Supažindinimas su mikrobangų krosnele, elektrine orkaite, automatinė skalbimo mašina padeda ugdyti būtinus kasdieninius gyvenimo įgūdžius (higienos, savitarnos).				

2. Modernėjanti visuomenė skatina keisti ir vidutinio bei žymaus protinio atsilikimo mokinių ugdymo turinį: vienas iš diskutuojamų klausimų – šių mokinių supažindinimas su elektronikos prietaisais. Ar pritariate teiginiams, kad: (kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą).

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Gebėjimas perprasti ir eksploatuoti šiuolaikines elektronines priemones ir prietaisus sudaro pagrindą kitų būtinų kasdieninių gyvenimo įgūdžių ugdymui (higienos, savitarnos), todėl jo ugdymui būtina skirti daugiau dėmesio.				
Gebėjimą eksploatuoti elektronikos prietaisus užtenka ugdyti tiek, kiek susiduriama ugdant kitus įgūdžius.				
Lavinamųjų klasių mokinių su elektronikos prietaisais ir priemonėmis supažindinti nėra būtina.				

3. Ugdant gebėjimą perprasti ir eksploatuoti elektronikos prietaisus reikia kreipti dėmesį į šias sritis: kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą.

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Supažindinti su prietaiso sandara				
Supažindinti su gaminimo vieta				
Supažindinti su paskirtimi				
Išmokyti naudotis (įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)				
Jei įmanoma, mokyti pataisyti pačiam, jei ne – suteikti žinių kas taiso, kaip pasikviesti specialistą.				
Supažindinti kur prietaisas dedamas jam sugedus				
Supažindinti su , kainomis, įsigijimo galimybėmis				

4. Ugdant gebėjimą perprasti ir tinkamai eksploatuoti elektroniką taikomi metodai: kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą.

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Pokalbis – sudominimui, naujų žinių perteikimui, mokinių turimų žinių išsiaiškinimui				
Instruktažas – veiksmų eiliškumo nusakymui				
Demonstravimas – stebėjimas – prietaiso eksploatavimo mokymui				
Laboratoriniai tiriamieji darbai – supažindinimui su priemonių, žaislų naudojimo panašumu ir skirtumais, mokiniai turi patys aktyviai veikti, kad tai matytų.				
Pratybos – mokytojo rankomis, kartu su mokytoju, diktuojant darbo operacijas, pagal pavyzdį, padedant mokytojui, savarankiškai darbo judesių, veiksmų su įrankiais ir prietaisais mokymas.				
Praktikos darbai – mokiniai savarankiškai atlieka veiksmus, formuoja darbo įgūdžius.				
Didaktinis žaidimas				
Visi aukščiau išvardinti metodai vienodai svarbūs ir taikomi supažindinant su elektronika				
Svarbūs tik pokalbis, demonstravimas – stebėjimas ir praktikos darbai.				
Šie mokiniai pajėgūs suvokti tik demonstravimą – stebėjimą ir pratybas.				

5. Ugdant gebėjimą perprasti ir eksploatuoti elektroniką būtinos priemonės yra: kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą.

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Paveikslėliai, nes padeda supažindinti su įvairove				
Simboliai, nes padeda suplanuoti veiksmų seką, supažindina su prietaiso eksploatavimu.				
Instrukcijos, nes moko naudotis prietaisu				

Techniniai piešiniai, nes padeda planuoti veiksmų seką.				
[rankiai, instrumentai, prietaisai – tikroje situacijoje vaikai daugiau ir geriau išmoksta				
Žaisliniai prietaisai – skatina mokinių pasitikėjimą savimi, ugdo įgūdį naudotis prietaisu.				
Užtenka paveikslėlių supažindinti su įvairove ir tikrų prietaisų realios situacijos išgyvenimui.				
Užtenka paveikslėlių, žaislinių prietaisų ir techninių piešinių – vis tiek tikrais prietaisais neteks naudotis.				
Užtenka tikrų prietaisų				

6. Tinkamiausia vieta gebėjimo naudoti elektroninius prietaisus ugdymui yra: kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą.

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
Klasė (čia mokiniai supažindinami su prietaisais pamokų metu)				
Grupė, kurioje gyvena (esant konkrečiai situacijai ar iškilus reikalui mokiniai supažindinami individualiai)				
Virtuvė (pamokų metu ar popamokinės veiklos metu mokant gaminti valgių arba mokant higienos įgūdžių)				
Parduotuvė (specialiai organizuojamos ekskursijos į žaislų, buitinės technikos parduotuves, kartu supažindinama su kainomis ir įsigijimo galimybėmis)				

7. Gebėjimo perprasti ir eksploatuoti elektroninius prietaisus ugdymui reikia: kiekvienoje eilutėje žymėkite 1 Jums tinkantį atsakymą.

	Tikrai ne	Lyg ir ne	Lyg ir taip	Tikrai taip
2 pamokų per mėnesį				
4 pamokų per mėnesį				
Daugiau nei 4 pamokų per mėnesį				

Ši gebėjimą ugdyti kitų temų metu (mokant gaminti valgi ar ugdant higienos įgūdžius)				
Ugdyti popamokinės veiklos metu (mokinių laisvalaikio metu išskylant konkrečiai situacijai)				
Ugdyti pamokose ir po pamokų (nuolat), nes tai pagrindas higienos ir savitarnos įgūdžiams formuoti				

8. Pastaruoju metu specialistai diskutuoja dėl elektronikos pradmenų ugdymo programos parengimo lavinamųjų klasių mokiniams. Ką apie tai manote Jūs? Ar sutinkate su teiginiais (pažymėkite kiekvienoje eilutėje po 1 teiginį):

	Sutinku	Ko gero sutinku	Ko gero nesutinku	Nesutinku
Programą elektronikos pradmenų ugdymui sukurti būtina, nes tai pagrindas kulinarinių, higienos ir savitarnos įgūdžių ugdymui.				
Programą sukurti reikia, tačiau į ją įtraukti tik mokinių supažindinimą su buitine technika				
Programą sukurti būtina, į ją reikia įtraukti supažindinimą su buitine technika, vaizdo ir garso aparatūra, elektroniniais žaislais.				
Programos sukurti nereikia, o gebėjimą naudotis elektroniniais prietaisais galima ugdyti su kitais gebėjimais (kulinariniais ar higieniniais priklausomai nuo konkrečios situacijos)				

9. Jei Jums tektų sukurti lavinamųjų klasių mokinių elektronikos pradmenų ugdymo programą į ją Jūs įtrauktumėte tokias temas (parašykite Jūsų nuomone tris svarbiausias temas)

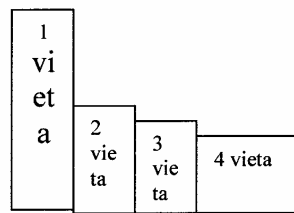
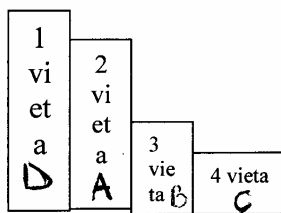
1. 2. 3.

10. Remiantis bendrojo lavinimo mokyklos programa ir specialistų nuomone svarbu supažindinti su šiais elektronikos prietaisais:

- A. Žaislais su elektronikos elementais;
- B. Komunikacijos priemone - telefonu;
- C. Garso ir vaizdo aparatūra: radijo imtuvu, magnetofonu, televizoriumi;
- D. Buitine technika: mikro bangų krosnele, automatinė skalbimo mašina, elektrinė orkaitė.

Surašykite šiuos teiginius atitinkančias raides ant laiptelių pagal svarbą:

pavyzdys

Mokytojų anketinės apklausos duomenys

Amžius:	Atsakymai	Lytis		Darbo stažas		Atsakymai
		vyras	moteris			
20 - 25		0	30	1-5	5	
26 – 30	4			6- 10	4	
31-35	4			11 – 15	6	
36 – 40	5			16 - 20	5	
41-45	4			21 - 25	5	
46 – 50	5			26 – 31	5	
51 - 55	7					
56 - 60	1					
61 - 65						

Klausimai	Teiginiai	Atsakymai							
		<i>Tikrai ne</i>	%	<i>Lyg ir ne</i>	%	<i>Lyg ir taip</i>	%	<i>Tikrai taip</i>	%
1. Pastaruoju metu specialistai diskutuoja dėl būtinybės supažindinti vidutinio ir žybaus protinio atsilikimo mokinius su elektronikos prietaisais. Pasak jų, taip būtų sudarytos palankios sąlygos jų socialinei orientacijai. Tačiau nesutariama, su kokiais prietaisais būtina juos supažindinti. Ką apie tai manote Jūs: ar pritariate teiginiams.	Lavinamųjų klasių mokinių gebėjimo perprasti ir eksploatuoti elektroninius prietaisus ugdymas būtinas jų savarankiškumui ir orientacijai socialinėje aplinkoje.	0	0	2	6,6	7	23,3	21	70
	Lavinamųjų klasių mokinius būtina supažindinti su elektroniniais žaislais tam, kad užtikrintume jų pačių saugumą (neardytų, nebandytų ragauti ir pan.)	0	0	0	0	12	40	18	60
	Supažindinimas su telefonu ugdo mokinių kalbą, skatina komunikaciją, lavina smulkiąją motoriką bei regimąjį suvokimą (sms rašymas).	1	3,3	6	20	17	56,6	6	20
	Lavinamųjų klasių mokinius būtina supažindinti su tinkamu televizoriaus eksploatavimu, nes taip ugdomas	0	0	2	6,6	15	50	13	43,3

	mokinių regimasis suvokimas, taisyklinga laikysena bei skatinamas domėjimasis aplinkiniu pasauliu.								
	Mokymas tinkamai eksploatuoti radijo imtuvą, magnetofoną padeda pasirinkti juos kaip laisvalaikio formą, ugdo foneminę klausą ir ekspresyvią kalbą.	0	0	3	10	19	63,3	8	26,6
	Supažindinimas su mikrobangų krosnele, elektrine orkaite, automatine skalbimo mašina padeda ugdyti būtinus kasdieninius gyvenimo įgūdžius (higienos, savitarnos).	0	0	0	0	1	3,3	29	96,6
2. Modernėjanti visuomenė skatina keisti ir vidutinio bei žymaus profinio atsilikimo mokinių ugdymo turinį: vienas iš diskutuojamų klausimų – šių mokinių supažindinimas su elektronikos prietaisais. Ar pritariate teiginiams, kad;	Gebėjimas perprasti ir eksploatuoti šiuolaikines elektronines priemones ir prietaisus sudaro pagrindą kitų būtinų kasdieninių gyvenimo įgūdžių ugdymui (higienos, savitarnos), todėl jo ugdymui būtina skirti daugiau dėmesio.	0	0	2	6,6	2	6,6	26	86,6
	Gebėjimą eksploatuoti elektronikos prietaisus užtenka ugdyti tiek, kiek susiduriama ugdant kitus įgūdžius.	12	40	9	30	5	16,6	4	13,3
	Lavinamųjų klasių mokinių su elektronikos prietaisais ir priemonėmis supažindinti nėra būtina.	28	93,3	2	6,6	0	0	0	0
3. Ugdant gebėjimą perprasti ir eksploatuoti elektronikos prietaisus reikia kreipti dėmesį į šias sritis:	Supažindinti su prietaiso sandara	27	90	2	6,6	0	0	1	3,3
	Supažindinti su gaminimo vieta	27	90	2	6,6	0	0	1	3,3
	Supažindinti su paskirtimi	2	6,6	1	3,3	10	33,3	17	56,6
	Išmokyti naudotis	0	0	0	0	2	6,6	28	93,3

	(įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)								
	Jei įmanoma, mokyti pataisyti pačiam, jei ne – suteikti žinių kas taisy, kaip pasikviesti specialistą.	16	53,3	6	20	4	13,3	4	13,3
	Supažindinti kur prietaisas dedamas jam sugedus.	0	0	5	16,6	6	20	19	63,3
	Supažindinti su kainomis, įsigijimo galimybėmis.	14	46,6	8	26,6	6	20	2	6,6
4. Ugdant gebėjimą perprasti ir tinkamai eksploatuoti elektroniką taikomi metodai:	Pokalbis – sudominimui, naujų žinių perteikimui, mokinių turimų žinių išsiaiškinimui.	0	0	0	0	3	10	27	90
	Instruktažas – veiksmų eiliškumo nusakymui.	0	0	2	6,6	3	10	25	83,3
	Demonstravimas – stebėjimas – prietaiso eksploatavimo mokymui.	0	0	0	0	1	3,3	29	96,6
	Laboratoriniai tiriamieji darbai – supažindinimui su priemonių, žaislų naudojimo panašumu ir skirtumais, mokiniai turi patys aktyviai veikti, kad tai matytų.	20	66,6	6	20	2	6,6	2	6,6
	Pratybos – mokytojo rankomis, kartu su mokytoju, diktuoju darbo operacijas, pagal pavyzdį, padedant mokytojui, savarankiškai darbo judesių, veiksmų su įrankiais ir prietaisais mokymas.	0	0	0	0	4	13,3	26	86,6
	Praktikos darbai – mokiniai savarankiškai atlieka veiksmus, formuoja darbo įgūdžius.	9	30	2	6,6	5	16,6	14	46,6
	Didaktinis žaidimas	0	0	0	0	8	26,6	22	73,3
	Visi aukščiau išvardinti metodai vienodai svarbūs ir taikomi supažindinant su elektronika.	28	93,3	1	3,3	0	0	1	3,3

	Svarbūs tik pokalbis, demonstravimas – stebėjimas ir praktikos darbai.	24	80	4	13,3	1	3,3	1	3,3
	Šie mokiniai pajėgūs suvokti tik demonstravimą – stebėjimą ir pratybas.	25	83,3	3	10	1	3,3	1	3,3
5. Ugdant gebėjimą perprasti ir eksploatuoti elektroniką būtinos priemonės yra:	Paveikslėliai, nes padeda supažindinti su įvairove	0	0	1	3,3	4	13,3	25	83,3
	Simboliai, nes padeda suplanuoti veiksmų seką, supažindina su prietaiso eksploatavimu.	4	13,3	8	26,6	6	20	12	36,6
	Instrukcijos, nes moko naudotis prietaisu	5	16,6	2	6,6	7	23,3	16	53,3
	Techniniai piešiniai, nes padeda planuoti veiksmų seką.	3	10	5	16,6	10	33,3	12	40
	Įrankiai, instrumentai, prietaisai – tikroje situacijoje vaikai daugiau ir geriau išmoksta	0	0	0	0	1	3,3	29	96,6
	Žaisliniai prietaisai – skatina mokinių pasitikėjimą savimi, ugdo įgūdį naudotis prietaisu	1	3,3	0	0	6	20	23	76,6
	Užtenka paveikslėlių supažindinti su įvairove ir tikrų prietaisų realios situacijos išgyvenimui.	29	96,6	1	3,3	0	0	0	0
	Užtenka paveikslėlių, žaislinių prietaisų ir techninių piešinių – vis tiek tikrais prietaisais neteks naudotis.	30	100	0	0	0	0	0	0
	Užtenka tikrų prietaisų	25	83,3	5	16,6	0	0	0	0
6. Tinkamiausia vieta gebėjimo naudoti elektroninius prietaisus ugdymui yra:	Klasė (čia mokiniai supažindinami su prietaisais pamokų metu)	4	13,3	14	46,6	10	33,3	2	6,6
	Grupė, kurioje gyvena (esant konkrečiai situacijai ar iškilu reikalui mokiniai	3	10	11	36,6	12	40	4	13,3

	supažindinami individualiai)								
	Virtuvė (pamokų metu ar popamokinės veiklos metu mokant gaminti valgi arba mokant higienos įgūdžių)	0	0	1	3,3	5	16,6	24	80
	Parduotuvė (specialiai organizuojamos ekskursijos į žaislų, buitinės technikos parduotuves, kartu supažindinama su kainomis ir įsigijimo galimybėmis)	13	43,3	10	33,3	5	16,6	2	6,6
7. Gebėjimo perprasti ir eksploatuoti elektroninius prietaisus ugdymui reikia:	2 pamokų per mėnesį	21	70	8	26,6	0	0	1	3,3
	4 pamokų per mėnesį	7	23,3	7	23,3	3	10	13	43,3
	Daugiau nei 4 pamokų per mėnesį	12	40	5	16,6	2	6,6	11	36,6
	Ši gebėjimą ugdyti kitų temų metu (mokant gaminti valgi ar ugdant higienos įgūdžius)	10	33,3	4	13,3	9	30	7	23,3
	Ugdyti popamokinės veiklos metu (mokinių laisvalaikio metu išskylant konkrečiai situacijai)	10	33,3	5	16,6	6	20	9	30
	Ugdyti pamokose ir po pamokų (nuolat), nes tai pagrindas higienos ir savitarnos įgūdžiams formuoti	1	3,3	0	0	1	3,3	28	93,3
Klausimas	Teiginiai	Atsakymai							
		<i>Sutinku</i>	<i>%</i>	<i>Ko gero sutinku</i>	<i>%</i>	<i>Ko gero nesutinku</i>	<i>%</i>	<i>Nesutinku</i>	<i>%</i>
8. Pastaruoju metu specialistai diskutuoja dėl elektronikos pradmenų ugdymo programos parengimo lavinamųjų klasių mokiniams. Ką apie tai manote Jūs?	Programą elektronikos pradmenų ugdymui sukurti būtina, nes tai pagrindas kulinarijų, higienos ir savitarnos įgūdžių ugdymui.	25	83,3	2	6,6	2	6,6	1	3,3
	Programą sukurti reikia, tačiau į ją įtraukti tik mokinių supažindinimą su buitine technika	4	13,3	3	10	12	40	11	36,6
	Programą sukurti būtina, į ją reikia įtraukti	25	83,3	5	16,6	0	0	0	0

	supažindinimą su buitine technika, vaizdo ir garso aparatūra, elektroniniais žaislais.								
	Programos sukurti nereikia, o gebėjimą naudotis elektroniniais prietaisais galima ugdyti su kitais gebėjimais (kulinariniais ar higieniniais priklausomai nuo konkrečios situacijos)	0	0	0	0	3	10	27	90
9. Jei Jums tektų sukurti lavinamųjų klasių mokinių elektronikos pradmenų ugdymo programą į ją Jūs įtrauktumėte tokias temas (parašykite Jūsų nuomone tris svarbiausias temas)	Temos								
		1 vieta	%	2 vieta	%	3 vieta	%		
	Buitinė technika	13	43,3	15	50	4	13,3		
	Elektroniniai žaislai	11	36,6	8	26,6	4	13,3		
	Vaizdo aparatūra (televizorius)	5	16,6	5	16,6	14	46,6		
	Garso aparatūra (radijas, magnetofonas)	0	0	0	0	4	13,3		
	telefonas	0	0	1	3,3	2	6,6		
	El.svarstyklės	0	0	0	0	1	3,3		
10. Remiantis bendrojo lavinimo mokyklos programa ir specialistų nuomone svarbu supažindinti su šiais elektronikos prietaisais	A. Žaislais su elektronikos elementais;	1 vieta	%	2 vieta	%	3 vieta	%	4 vieta	%
		11	36,6	12	40	6	20	1	3,3
	B. Komunikacijos priemone – telefonu	1 vieta	%	2 vieta	%	3 vieta	%	4 vieta	%
		1	3,3	1	3,3	5	16,6	23	76,6
	C. Garso ir vaizdo aparatūra; radijo imtuvu, magnetofonu, televizoriumi	1 vieta	%	2 vieta	%	3 vieta	%	4 vieta	%
		3	10	7	23,3	15	50	5	16,6
	D Buitine technika: mikro bangų krosnele, automatine skalbimo mašina, elektrine orkaite.	1 vieta	%	2 vieta	%	3 vieta	%	4 vieta	%
		15	50	11	36,6	2	6,6	2	6,6

INDIVIDUALUS STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

Lytis: M V

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų	Atlieka savarankiškai	Atlieka su mokytojos pagalba	Neatlieka
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose				
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas				
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų				
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas				
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais				
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių				
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas				
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)				
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis				
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)				
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.				
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.				
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.				
		Veikiančios žaislinės racijos				

		atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.				
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.				
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.				

Ugdami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:

1. L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.
2. Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)
3. Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).

Ugdami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:

1. Pamoką
2. Ekskursiją
3. Kita (parašykite).....

Ugdami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus:

1. Pokalbis;
2. Instruktažas;
3. Demonstravimas – stebėjimas;
4. Laboratoriniai tiriamieji darbai;
5. Pratybos;
6. Praktikos darbai;
7. Kita (nurodykite).....

Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:

1. Dvi pamokas;
2. Keturias pamokas;
3. Šešias pamokas;
4. Daugiau nei šešias (nurodykite kiek).....

Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą:

1. Trūko mokomųjų priemonių;
2. Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos);
3. Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti;
4. Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys;
5. Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).
6. Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).
7. Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.

Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:

1. Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;
2. Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;
3. Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui
viso 50 mokinių, 22 mergaitės ir 28 berniukai

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų										Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			0		1		2		4		6		Vidutiniai skaičiai 10		Vidutiniai skaičiai 39		Vidutiniai skaičiai 51	
				%		%		%		%		%	skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	13	26	1	2	28	56	8	16	-	-	16	32	28	56	6	12
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	13	26	1	2	28	56	8	16	-	-	1	2	17	34	32	64
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	13	26	-	-	29	58	8	16	-	-	5	10	10	20	35	70
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	13	26	-	-	29	58	8	16	-	-	-	-	-	-	50	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	13	26	-	-	24	48	13	26	-	-	-	-	11	22	39	78
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	13	26	-	-	20	40	17	34	-	-	14	28	22	44	14	28
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	13	26	-	-	25	50	12	24	-	-	2	4	16	32	32	64
4.	Saugi elektroninių žaislų	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas,	13	26	-	-	20	40	17	34	-	-	2	4	37	74	11	22

	eksploatacija	išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)																
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	13	26	-	-	20	40	17	34	-	-	2	4	35	70	13	26
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)	13	26	-	-	20	40	17	34	-	-	12	24	31	62	7	14
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentais	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	13	26	-	-	20	40	17	34	-	-	12	24	28	56	10	20
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją	13	26	-	-	20	40	12	24	5	10	2	4	16	32	32	64
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.	13	26	-	-	20	40	12	24	5	10	-	-	12	24	38	76
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.	13	26	-	-	20	40	12	24	5	10	-	-	11	22	39	78
7.	Nesudėtingo valdymo	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų	13	26	-	-	6	12	23	46	8	16	9	18	28	56	13	26

	buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	buitinių prietaisų																
		Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.	13	26	-	-	6	12	23	46	8	16	9	18	27	54	14	28
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	13	26	-	-	5	10	19	38	13	26	-	-	11	22	39	78
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.	13	26	-	-	5	10	19	38	13	26	-	-	11	22	39	78
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.													skaičiai	%		
		Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)													2	4		
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).													47	94		
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).													31	62		
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:		Pamoką													50	100		
		Ekskursiją													-	-		
		Kita (parašykite)													-	-		
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus		Pokalbis;													50	100		
		Instruktažas;													47	94		
		Demonstravimas – stebėjimas;													50	100		
		Laboratoriniai tiriamieji darbai;													2	4		
		Pratybos;													48	96		
		Praktikos darbai;													47	94		
		Kita (nurodykite)													-	-		
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:		Dvi pamokas;													17	34		
		Keturias pamokas;													16	32		
		Šešias pamokas;													12	24		
		Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)													5	10		
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;		Trūko mokomųjų priemonių;													29	58		
		Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos													4	8		
		Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti													45	90		

	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	1	2
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	50	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	17	34
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	46	92
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	1	2
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	34	68
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	26	52

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

22 mergaitės (vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo)

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų										Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			0		1		2		4		6		8		43		49	
				%		%		%		%		%	Skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	7	31,8	1	4,5	12	54,5	2	9,1	-	-	7	31,8	13	59,1	2	9,1
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	7	31,8	1	4,5	12	54,5	2	9,1	-	-	-	-	10	45,5	12	54,5
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	7	31,8	-	-	13	59,1	2	9,1	-	-	2	9,1	5	22,7	15	68,2
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	7	31,8	-	-	13	59,1	2	9,1	-	-	-	-	-	-	22	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	7	31,8	-	-	11	50	4	18,2	-	-	-	-	6	27,3	16	72,7
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	7	31,8	-	-	10	45,5	5	22,7	-	-	5	22,7	12	54,5	5	22,7
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	7	31,8	-	-	12	54,5	3	13,6	-	-	1	4,5	8	36,4	13	59,1
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	7	31,8	-	-	10	45,5	5	22,7	-	-	2	9,1	16	72,7	4	18,2

		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	7	31,8	-	-	10	45,5	5	22,7	-	-	2	9,1	15	68,2	5	22,7
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)	7	31,8	-	-	10	45,5	5	22,7	-	-	4	18,2	15	68,2	3	13,6
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentais	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	7	31,8	-	-	10	45,5	5	22,7	-	-	4	18,2	14	63,6	4	18,2
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.	7	31,8	-	-	10	45,5	3	13,6	2	9,1	-	-	8	36,4	14	63,6
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.	7	31,8	-	-	10	45,5	3	13,6	2	9,1	-	-	5	22,7	17	77,3
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.	7	31,8	-	-	10	45,5	3	13,6	2	9,1	-	-	5	22,7	17	77,3
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	7	31,8	-	-	3	13,6	10	45,5	2	9,1	3	13,6	15	68,2	4	18,2
		Elektrinės viryklės pažinimas	7	31,8	-	-	3	13,6	10	45,5	2	9,1	3	13,6	14	63,6	5	22,7

	(rūšys, veikimo principai)	nuo kitų buitinių prietaisų.												6		6		,7
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	7	31,8	-	-	2	9,1	9	40,9	4	18,2	-	-	4	18,2	18	81,8
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.	7	31,8	-	-	2	9,1	9	40,9	4	18,2	-	-	4	18,2	18	81,8
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žybaus protinio atsilikimo mokiniams.														skaiciai	%	
		Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)														2	9,1	
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).														19	86,4	
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).														11	50	
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:		Pamoką														22	100	
		Ekskursiją														-	-	
		Kita (parašykite)														-	-	
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus		Pokalbis;														22	100	
		Instruktažas;														20	90,9	
		Demonstravimas – stebėjimas;														22	100	
		Laboratoriniai tiriamieji darbai;														1	4,5	
		Pratybos;														21	95,5	
		Praktikos darbai;														21	95,5	
		Kita (nurodykite)														-	-	
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:		Dvi pamokas;														9	40,9	
		Keturias pamokas;														8	36,4	
		Šešias pamokas;														3	13,6	
		Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)														2	9,1	
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;		Trūko mokomųjų priemonių;														10	45,5	
		Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos														2	9,1	
		Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjus formuoti														18	81,8	

	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	1	4,5
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	22	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	8	36,4
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	19	86,4
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	1	4,5
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	16	72,7
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	10	45,5

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

28 berniukai (vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo)

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų								Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			0		2		4		6		Vidutiniaiškai 11		Vidutiniaiškai 36		Vidutiniaiškai 53	
				%		%		%		%	skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	6	21,4	16	57,1	6	21,4	-	-	9	32,1	15	53,6	4	14,3
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	6	21,4	16	57,1	6	21,4	-	-	1	3,6	7	25	20	71,4
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	6	21,4	16	57,1	6	21,4	-	-	3	10,7	5	17,9	20	71,4
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	6	21,4	15	53,6	7	25	-	-	-	-	-	-	28	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	6	21,4	13	46,4	9	32,1	-	-	-	-	5	17,9	23	82,1
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	6	21,4	11	39,3	11	39,3	-	-	9	32,1	10	35,7	9	32,1
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	6	21,4	12	42,9	10	35,7	-	-	1	3,6	8	28,6	19	67,9
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	6	21,4	10	35,7	12	42,9	-	-	-	-	21	75	7	25
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo	6	21,4	10	35,7	12	42,9	-	-	-	-	20	71,4	8	28,6

		galimybės														
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybės)	6	21,4	10	35,7	12	42,9	-	-	8	28,6	16	57,1	4	14,3
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	6	21,4	10	35,7	11	39,3	1	3,6	8	28,6	14	50	6	21,4
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją. ²¹	6	21,4	10	35,7	9	32,1	3	10,7	2	7,1	8	28,6	18	64,3
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybės.	6	21,4	10	35,7	9	32,1	3	10,7	-	-	7	25	21	75
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybės.	6	21,4	10	35,7	9	32,1	3	10,7	-	-	6	21,4	22	78,6
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	6	21,4	3	10,7	13	46,4	6	21,4	6	21,4	13	46,4	9	32,1
		Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.	6	21,4	3	10,7	13	46,4	6	21,4	6	21,4	13	46,4	9	32,1
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybės	6	21,4	3	10,7	10	35,7	9	32,1	-	-	7	25	21	75
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybės.	6	21,4	3	10,7	10	35,7	9	32,1	-	-	7	25	21	75
Ugdami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.												skaičiai	%	
														-	-	

individualią ugdymo programą Jūs vadovotės:	Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)	28	100
	Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).	20	71,4
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:	Pamoką	28	100
	Ekskursiją	-	-
	Kita (parašykite)	-	-
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus	Pokalbis;	28	100
	Instruktažas;	27	96,4
	Demonstravimas – stebėjimas;	28	100
	Laboratoriniai tiriamieji darbai;	1	3,6
	Pratybos;	27	96,4
	Praktikos darbai;	26	92,9
	Kita (nurodykite)	-	-
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:	Dvi pamokas;	8	28,6
	Keturias pamokas;	8	28,6
	Šešias pamokas;	9	32,1
	Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)	3	10,7
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;	Trūko mokomųjų priemonių;	19	67,9
	Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos	2	7,1
	Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti	27	96,4
	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	-	-
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	28	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	9	32,1
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	27	96,4
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kutriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	-	-
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	18	64,3
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	16	57,1

**REKOMENDACINĖS ELEKTRONIKOS PRADMENŲ UGDYMO TEMOS DARBŲ
PROGRAMOS PLĖTOTEI VIDUTINIUS IR DIDELIUS SPECIALIUOSIUS UGDYMO SI
POREIKIUS PATIRIANTIEMS 4 KLASĖS MOKINIAMS**

TEMA	MOKOMOJI UŽDUOTIS	PRAKTIKOS DARBAI
Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroniniai žaislai	1. Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų. 2. Atskyrimas kuo elektroniniai žaislai skiriasi nuo kitų žaislų (groja, pypsi, juda ir pan.) 3. Ekskursija į žaislų parduotuvę, mokymas atpažinti žaislus su elektronikos elementais
Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų pirkimas	1. Elektroninių žaislų pirkimas improvizuotoje parduotuvėje 2. Ekskursija į žaislų parduotuvę, mokymas atpažinti ir nusipirkti elektroninius žaislus.
Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	1. Elektroninių žaislų veikimas 2. Maitinimo elementų įvairovė	1. Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių 2. Atpažinimas elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterija)
Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	1. Minkšti elektroniniai žaislai 2. Elektroniniai žaislai su nuotoliniu valdymu (elektroninės mašinos). 3. Muzikiniai elektroniniai žaislai (muzikinė gitara, metalofonas).	1. Atpažinimas veikiančių žaislų nuo neveikiančių, saugus maitinimo elemento pakeitimas bei žaislo įjungimas ir išjungimas.
Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	1. Žaislinės komunikacinės priemonės 2. Žaislinio telefono ir racijos paskirtis	1. Žaislinio telefono ir racijos pažinimas, jų atpažinimas nuo kitų žaislų. 2. Veikiančio telefono ir racijos pažinimas nuo neveikiančio, reikiamo žaislo pagal konkrečią situaciją pasirinkimas..
Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija.	1. Žaislinis elektroninis telefonas 2. Žaislinė elektroninė racija	1. Veikiančio žaislo nuo neveikiančio pažinimas, saugus maitinimo elemento pakeitimas bei žaislo įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.
Nesudėtingo valdymo buitine technika (rūšys, veikimo principai)	Buitinė technika	1. Automatinės skalbimo mašinos pažinimas. 2. Elektrinės viryklės pažinimas.
Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Buitinė technika	1. Saugus prietaiso įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.

INDIVIDUALI ELEKTRONIKOS PRADMENŲ UGDYMO PROGRAMA 4 LAVINAMOSIOS KLASĖS MOKINIUI

Sutrikimas.....

Vaiko dabartinė situacija (turimi gebėjimai ir galimybės).....

.....

Data (mėnuo)	Tema	Tikslai	Pamokų skaičius	Ugdymo metodai	Pasirenkama forma	Pasiekimai			Pastabos	
						Atlieka savarankiškai	Atlieka su mokytojo pagalba	Neatlieka	Galimi sunkumai (numatomi prieš temų įgyvendinimą)	Kliuviniai, trukdę įsisavinti temas (įvardijami po temų įgyvendinimo)

INDIVIDUALUS STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

Lytis: M V

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų	Atlieka savarankiškai	Atlieka su mokytojos pagalba	Neatlieka
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose				
		Elektroninių žaislų skirtumą nuo kitų žaislų atpažinimas				
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų				
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas				
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais				
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių				
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas				
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)				
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis				
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)				
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.				
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.				
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.				
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.				
7.	Nesudėtingo valdymo	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių				

	buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	prietaisų Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.				
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis				
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.				

Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:

1. L. Kaukėnaitės 1994 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.
2. Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)
3. Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).
4. Jums pasiūlyta eksperimentine elektronikos pradmenų ugdymo programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams 4-oje lavinamojoje klasėje.

Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:

1. Pamoką
2. Ekskursiją
3. Kita (parašykite).....

Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus:

1. Pokalbis;
2. Instruktažas;
3. Demonstravimas – stebėjimas;
4. Laboratoriniai tiriamieji darbai;
5. Pratybos;
6. Praktikos darbai;
7. Kita (nurodykite).....

Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:

1. Dvi pamokas;
2. Keturias pamokas;
3. Šešias pamokas;
4. Daugiau nei šešias (nurodykite kiek).....

Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;

1. Trūko mokomųjų priemonių;
2. Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos);
3. Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti;
4. Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys;
5. Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).
6. Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fiziinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).
7. Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.

Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:

1. Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;
2. Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;
3. Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui
viso 50 mokinių, 22 mergaitės ir 28 berniukai

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų						Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			2		4		6		Vidutiniai skaičiai 45		Vidutiniai skaičiai 38		Vidutiniai skaičiai 17	
				%		%		%	skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	-	-	50	100	-	-	43	86	7	14	-	-
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	-	-	50	100	-	-	16	32	30	60	4	8
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	6	12	44	88	-	-	18	36	11	22	21	42
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	1	2	49	98	-	-	-	-	-	-	50	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	-	-	48	96	2	4	1	2	22	44	27	54
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	1	2	36	72	13	26	38	76	10	20	2	4
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	1	2	45	90	4	8	30	60	16	32	4	8
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	-	-	36	72	14	28	37	74	13	26	-	-
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	-	-	36	72	14	28	36	72	14	28	-	-

		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)	-	-	36	72	14	28	38	76	12	24	-	-
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	-	-	45	90	5	10	41	82	9	18	-	-
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.	-	-	36	72	14	28	17	34	27	54	6	12
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.	-	-	36	72	14	28	7	14	36	72	7	14
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.	-	-	36	72	14	28	4	8	37	74	9	18
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	-	-	17	34	33	66	36	72	14	28	-	-
		Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.	-	-	17	34	33	66	37	74	13	26	-	-
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	-	-	4	8	46	92	5	10	34	68	11	22
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.	-	-	4	8	46	92	-	-	37	74	13	26
Ugdami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:													Skaičiai	%
		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.											-	-
		Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)											-	-
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).											-	-

	Jums pasiūlyta eksperimentine elektronikos pradmenų ugdymo programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams 4-oje lavinamojoje klasėje.	50	100
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:	Pamoką	50	100
	Ekskursiją	-	-
	Kita (parašykite)	-	-
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus	Pokalbis;	50	100
	Instruktažas;	49	98
	Demonstravimas – stebėjimas;	50	100
	Laboratoriniai tiriamieji darbai;	-	-
	Pratybos;	50	100
	Praktikos darbai;	50	100
	Kita (nurodykite)	1	2
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:	Dvi pamokas;	-	-
	Keturias pamokas;	4	8
	Šešias pamokas;	11	22
	Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)	35	70
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;	Trūko mokomųjų priemonių;	42	84
	Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos	2	4
	Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti	42	84
	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	1	2
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	50	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	14	28
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	28	56
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	34	68
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	43	86
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	1	2

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

22 mergaitės (vidutinio ir žybaus protinio atsilikimo)

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų						Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			2		4		6		Vidutiniškai 45		Vidutiniškai 38		Vidutiniškai 17	
				%		%		%	skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	-	-	22	100	-	-	20	90,9	2	9,1	-	-
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	-	-	22	100	-	-	6	27,3	14	63,6	2	9,1
		Elektroninių žaislų atpažinimas paroduotuvėje tarp kitų žaislų	3	13,6	19	86,4	-	-	8	36,4	4	18,2	10	45,5
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	-	-	22	100	-	-	-	-	-	-	22	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	-	-	21	95,5	1	4,5	-	-	10	45,5	12	54,5
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	-	-	18	81,8	4	18,2	19	86,4	2	9,1	1	4,5
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	-	-	21	95,5	1	4,5	12	54,5	8	36,4	2	9,1
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	-	-	18	81,8	4	18,2	17	77,3	5	22,7	-	-
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	-	-	18	81,8	4	18,2	16	72,7	6	27,3	-	-
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo galimybėmis)	-	-	18	81,8	4	18,2	18	81,8	4	18,2	-	-

5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	-	-	20	90,9	2	9,1	20	90,9	2	9,1	-	-
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.	-	-	18	81,8	4	18,2	7	31,8	14	63,6	1	4,5
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.	-	-	18	81,8	4	18,2	2	9,1	19	86,4	1	4,5
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.	-	-	18	81,8	4	18,2	2	9,1	17	77,3	3	13,6
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	-	-	7	31,8	15	68,2	15	68,2	7	31,8	-	-
		Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.	-	-	7	31,8	15	68,2	16	72,7	6	27,3	-	-
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	-	-	3	13,6	19	86,4	2	9,1	14	63,6	6	27,3
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.	-	-	3	13,6	19	86,4	-	-	16	72,7	6	27,3
Ugdami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.										skaičiai	%	
		[vairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)										-	-	
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).										-	-	
		Jums pasiūlyta eksperimentine elektronikos pradmenų ugdymo programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams 4-oje lavinamojoje klasėje.										22	100	

Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:	Pamoką	22	100
	Ekskursiją	-	-
	Kita (parašykite)	-	-
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius metodus	Pokalbis;	22	100
	Instruktažas;	22	100
	Demonstravimas – stebėjimas;	22	100
	Laboratoriniai tiriamieji darbai;	-	-
	Pratybos;	22	100
	Praktikos darbai;	22	100
	Kita (nurodykite)	-	-
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:	Dvi pamokas;	-	-
	Keturias pamokas;	2	9,1
	Šešias pamokas;	7	31,8
	Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)	13	59,1
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;	Trūko mokomųjų priemonių;	18	81,8
	Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos	1	4,5
	Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti	18	81,8
	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	1	4,5
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	22	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	5	22,7
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	13	59,1
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	16	72,7
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	19	86,4
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	-	-

STEBĖJIMO PROTOKOLAS

4 – os lavinamosios klasės mokinių elektronikos pradmenų gebėjimo vertinimui

28 berniukai (vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo)

Eil. Nr.	Tema	Užduotis	Temai skirta pamokų						Atlieka savarankiškai		Atlieka su mokytojos pagalba		Neatlieka	
			2		4		6		Vidutiniai šakai 44		Vidutiniai šakai 38		Vidutiniai šakai 18	
				%		%		%	skaičiai	%	skaičiai	%	skaičiai	%
1.	Elektroninių žaislų asortimentas	Elektroninių žaislų atskyrimas nuo kitų žaislų grupėje, namuose	-	-	28	100	-	-	23	82,1	5	17,9	-	-
		Elektroninių žaislų skirtumų nuo kitų žaislų atpažinimas	-	-	28	100	-	-	10	35,7	16	57,1	2	7,1
		Elektroninių žaislų atpažinimas parduotuvėje tarp kitų žaislų	3	10,7	25	89,3	-	-	10	35,7	7	25	11	39,3
2.	Elektroninių žaislų kainos	Elektroninių žaislų kainų išmanymas	1	3,6	27	96,4	-	-	-	-	-	-	28	100
		Gebėjimas nusipirkti žaislus su elektronikos elementais	-	-	27	96,4	1	3,6	1	3,6	12	42,9	15	53,6
3.	Žaislų su elektronikos elementais veikimo principai	Veikiančių elektroninių žaislų atpažinimas nuo neveikiančių	1	3,6	18	64,3	9	32,1	19	67,9	8	28,6	1	3,6
		Elektroninių prietaisų maitinimo elemento (baterijos) atpažinimas	1	3,6	24	85,7	3	10,7	18	64,3	8	28,6	2	7,1
4.	Saugi elektroninių žaislų eksploatacija	Minkštų elektroninių žaislų pažinimas, gebėjimas jais naudotis (saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis)	-	-	18	64,3	10	35,7	20	71,4	8	28,6	-	-
		Elektroninių žaislų su nuotoliniu valdymu (elektroninių mašinų) atpažinimas, saugus įjungimas, išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis	-	-	18	64,3	10	35,7	20	71,4	8	28,6	-	-
		Muzikiniai elektroniniai žaislai (atpažinimas, gebėjimas įjungti, išjungti, pasinaudoti jo	-	-	18	64,3	10	35,7	20	71,4	8	28,6	-	-

		galimybėmis)												
5.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais asortimentas	Žaislinio telefono ir racijos atpažinimas iš kitų žaislų.	-	-	25	89,3	3	10,7	21	75	7	25	-	-
		Veikiančio telefono ir racijos atpažinimas nuo neveikiančių, tinkamo prietaiso pasirinkimas pagal konkrečią situaciją.	-	-	18	64,3	10	35,7	10	35,7	13	46,4	5	17,9
6.	Komunikacinių priemonių su elektronikos elementais eksploatacija	Veikiančio žaislinio telefono atpažinimas nuo neveikiančio, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jo galimybėmis.	-	-	18	64,3	10	35,7	5	17,9	17	60,7	6	21,4
		Veikiančios žaislinės racijos atpažinimas nuo neveikiančios, maitinimo elemento pakeitimas, saugus įjungimas ir išjungimas, pasinaudojimas jos galimybėmis.	-	-	18	64,3	10	35,7	2	7,1	20	71,4	6	21,4
7.	Nesudėtingo valdymo buitinė technika (rūšys, veikimo principai)	Automatinės skalbimo mašinos pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų	-	-	10	35,7	18	64,3	21	75	7	25	-	-
		Elektrinės viryklės pažinimas nuo kitų buitinių prietaisų.	-	-	10	35,7	18	64,3	21	75	7	25	-	-
8.	Nesudėtingo valdymo buitinės technikos eksploatacija	Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti automatinę skalbimo mašiną, pasinaudoti jos galimybėmis	-	-	1	3,6	27	96,4	3	10,7	20	71,4	5	17,9
		Mokėjimas saugiai įjungti ir išjungti elektrinę viryklę, pasinaudoti jos galimybėmis.	-	-	1	3,6	27	96,4	-	-	21	75	7	25
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis ir rengdami individualią ugdymo programą Jūs vadovavotės:		L. Kaukėnaitės 1996 m. išleista darbų programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams.										skaičiai	%	
		Įvairiuose literatūros šaltiniuose pateiktomis rekomendacijomis (žaislų naudojimo instrukcijomis ir pan.)										-	-	
		Specialia literatūra (bendrosiomis programomis, metodinėmis rekomendacijomis ir pan.).										-	-	
		Jums pasiūlyta eksperimentine elektronikos pradmenų ugdymo programa vidutinio ir žymaus protinio atsilikimo mokiniams 4-oje lavinamojoje klasėje.										28	100	
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis dažniausiai rinkotės tokią ugdymo formą:		Pamoką										28	100	
		Ekskursiją										-	-	
		Kita (parašykite)										-	-	
Ugdydami mokinio elektronikos pradmenis taikėte tokius		Pokalbis;										28	100	
		Instruktažas;										27	96,4	

metodus	Demonstravimas – stebėjimas;	28	100
	Laboratoriniai tiriamieji darbai;	-	-
	Pratybos;	28	100
	Praktikos darbai;	28	100
	Kita (nurodykite)	1	3,6
Kiek laiko per mėnesį skyrėte mokinio elektronikos pradmenų formavimui:	Dvi pamokas;	-	-
	Keturias pamokas;	2	7,1
	Šešias pamokas;	4	14,3
	Daugiau nei šešias (nurodykite kiek)(8)	22	78,6
Kokios priežastys, Jūsų nuomone, trukdė mokiniui įsisavinti programą;	Trūko mokomųjų priemonių;	24	85,7
	Nebuvo įmanoma sudaryti ugdymui tinkamas sąlygas (trūksta lėšų žaislams įsigyti, trūksta buitinės technikos)	1	3,6
	Trūksta metodinės literatūros, kaip šiuos gebėjimus formuoti	24	85,7
	Parinktas per sudėtingas ugdymo turinys	-	-
	Dėl individualių mokinio psichofizinių savybių (negebėjimo planuoti veiklos, parinkti reikalingų maisto produktų, lėto veiklos tempo).	28	100
	Dėl žymių vaiko vystymosi sutrikimų (fizinių ir judėjimo, sensoriuos ar kt. sutrikimų).	9	32,1
	Buvo skirta per mažai laiko šiam gebėjimui formuoti.	15	53,6
Mokinio ugdymo situacija ir perspektyvos:	Šiuo metu jau moka savarankiškai naudotis kai kuriais žaislais ir buitine technika, todėl per kitus metus bus sudaromi nauji įgūdžiai naudojantis su sudėtingesnio valdymo žaislais ir buitine technika;	18	64,3
	Šiuo metu moka su mokytojos pagalba pasinaudoti kai kuriais žaislais bei buitine technika, todėl ateityje bus formuojamas gebėjimas jais naudotis savarankiškai;	24	85,7
	Šiuo metu vis dar nemoka tinkamai eksploatuoti žaislų ir buitinės technikos, todėl ateityje ir toliau bus stengiamasi mokyti naudotis paprasčiausiais žaislais.	1	3,6